

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет правничих наук
Кафедра загальнотеоретичного правознавства та публічного права

Магістерська робота

освітній ступінь – магістр

на тему: **«Дискусійні питання оскарження рішень, дій та
бездіяльності державних та приватних виконавців»**
**«Disputable issues of appeal against decisions, acts or omissions of
state and public enforcement officers»**

Виконав студент 2-го року навчання
Спеціальності 081 «Право»
Смітюх Віталій Олександрович

Керівник: Іщенко Юрій Вікторович
Кандидат юридичних наук, доцент

Рецензент: _____

Магістерська робота захищена з
оцінкою: _____

Секретар ЕК: _____

« ____ » _____ 2021 р.

Київ-2021

*Декларація
академічної доброчесності
студента/ студентки НаУКМА*

Я, Смітюх Віталій Олександрович,

студент 2-го року навчання факультету правничих наук,
спеціальність Правознавство,

адреса електронної пошти: vitalii.smitiukh@gmail.com

підтверджую, що написана мною кваліфікаційна/магістерська робота на тему:

«Дискусійні питання оскарження рішень, дій та бездіяльності державних та приватних виконавців»

відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень,
передбачених пунктами 3.1.1-3.1.6 Положення про академічну доброчесність
здобувачів НаУКМА від 07.03.2018 року, зі змістом якого ознайомлений/
ознайомлена;

- підтверджую, що надана мною електронна версія роботи є остаточною і готовою до перевірки;
- згоден/ згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності, у будь-який спосіб, у тому числі порівняння змісту роботи та формування звіту подібності за допомогою електронної системи Unicheck.
- даю згоду на архівування моєї роботи в репозитаріях та базах даних університету для порівняння цієї та майбутніх робіт.

12.05.2021

Дата

Підпис

Смітюх В.О.

Прізвище, ініціали

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5

РОЗДІЛ 1. ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЯК ЗАВЕРШАЛЬНА СТАДІЯ СУДОЧИНСТВА

1.1. Поняття, зміст та роль стадії виконання судових рішень як завершальної стадії судочинства.....	8
1.2. Правові основи діяльності державних та приватних виконавців в Україні...	10
1.3. Практика Європейського суду з прав людини щодо ролі стадії виконання судових рішень та забезпечення реалізації права особи на оскарження діянь виконавців.....	17

РОЗДІЛ 2. АСПЕКТИ ПРОЦЕДУРИ ОСКАРЖЕННЯ ДІАНЬ ДЕРЖАВНИХ ТА ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ ЗА УКРАЇНСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

2.1. Зміст права на оскарження діянь державних і приватних виконавців та його становлення.....	21
2.2. Загальні правила та процесуальні гарантії оскарження рішень, дій та бездіяльності державних та приватних виконавців.....	30
2.3. Правові аспекти визначення підсудності в спрахх щодо оскарження діянь державних та приватних виконавців.....	42
2.4. Проблеми звернення стягнення на майно органів державної влади та органів місцевого самоврядування й оскарження діянь виконавців в даній категорії виконавчих проваджень.....	47
2.5. Оскарження діянь виконавців в рамках виконавчого провадження щодо виконання рішень немайнового характеру.....	55

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ

3.1. Аналіз зарубіжного досвіду щодо здійснення виконання судових рішень та оскарження діянь виконавців.....63

3.2. Шляхи вдосконалення системи виконання судових рішень та механізму оскарження діянь державних та приватних виконавців.....66

ВИСНОВКИ.....70

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....74

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЦПК України – Цивільний процесуальний кодекс України

ГПК України – Господарський процесуальний кодекс України

КАС України – Кодекс адміністративного судочинства України

КЦС ВС – Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду

КГС ВС – Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду

ВП ВС – Велика Палата Верховного Суду

ВС – Верховний Суд

КСУ – Конституційний Суд України

ЄСПЛ – Європейський Суд з прав людини

ВСТУП

Для забезпечення виконання судових рішень та рішень інших органів в Україні функціонує інститут органів примусового виконання рішень, а саме державних та приватних виконавців. Проте часто на практиці стаються випадки, коли через різні фактори, що залежать від виконавця, виконання судового або іншого рішення гальмується, тимчасово припиняється або й взагалі унеможлиблюється. Крім того, існують ситуації, коли після повного виконання рішення можуть бути порушені інтереси боржника у виконавчому провадженні (внаслідок надмірного стягнення, тощо). В таких випадках дії виконавця є протиправними. Саме для забезпечення прав та інтересів осіб, що порушуються внаслідок подібних рішень, дій чи бездіяльності виконавців, в Україні запроваджений інститут оскарження зазначених діянь виконавців.

Актуальність даної роботи полягає в тому, що згідно зі статистичними даними, кількість судових рішень, що виконуються, у відсотковому співвідношенні від всієї кількості судових рішень станом на 2016 рік становила близько 5%, а в 2017 році після запровадження інституту приватних виконавців підвищилася до 18% [1]. Низька статистика свідчить про наявні недоліки у роботі державних та приватних виконавців. Звідси і необхідність у застосуванні механізму захисту прав сторін виконавчого провадження або ж інших осіб, права яких порушуються внаслідок діянь виконавців, через оскарження таких діянь.

Дослідницьке питання. Якими є особливості інституту оскарження рішень, дій та бездіяльності органів примусового виконання та які проблемні аспекти виникають на практиці при реалізації учасниками виконавчого провадження права на оскарження діянь виконавців?

Метою даної роботи є визначення порядку та особливостей оскарження рішень, дій та бездіяльності державних та приватних виконавців, з'ясування найбільш проблемних аспектів їхньої діяльності, що призводять до оскарження їхніх діянь та яким чином оскарження таких діянь може забезпечити виконання судового рішення або рішення іншого органу.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження виступають

суспільні відносини, що складаються між учасниками виконавчого провадження та іншими особами в результаті оскарження діянь виконавців. Предметом дослідження є інститут оскарження діянь державних та приватних виконавців та правові норми й судова практика, які закріплюють особливості оскарження діянь державних та приватних виконавців та встановлюють порядок реалізації права на оскарження.

Завдання магістерської роботи: дослідити нормативну базу, яка визначає засади діяльності органів примусового виконання рішень, та процедуру оскарження їхніх діянь; визначити перелік суб'єктів, що можуть здійснювати оскарження діянь виконавців; визначити порядок, строки та інші особливості оскарження рішень, дій та бездіяльності державних та приватних виконавців; встановити колізії та прогалини інституту оскарження рішень, дій та бездіяльності державних та приватних виконавців та можливі шляхи їх подолання зокрема шляхом застосування міжнародного досвіду.

При здійсненні даного дослідження буде проаналізовано практику ВС та ВП ВС стосовно питань визначення кола осіб, які мають право на оскарження діянь виконавців, підсудності зазначеної категорії справ, строків оскарження та інших проблемних питань даного інституту.

Окрім того, за теоретичну основу даної роботи взято наукові праці Ігоніна Р. В., Мілевської А. О., Драган О. В., Кузьміної І. С., Малярчук Л. С., Білоусова Ю. В., Забродіної О. В., Кузнець О. М., Снідевич О.С., Фурси С. Я. та інших науковців.

Методологічну основу даного дослідження складають загальнонаукові та спеціально наукові методи.

Загально-філософський метод буде застосовано для встановлення сутності стадії виконання рішень як основної стадії судочинства та для встановлення ролі органів примусового виконання рішення при здійсненні цієї стадії.

Аксіологічний метод буде використано для окреслення права особи на справедливий суд, забезпечення якого становить центральну мету інституту виконавчого провадження та основну засаду судочинства.

Діалектичний метод застосовується для дослідження шляхів розвитку інституту оскарження рішень, дій та бездіяльності органів примусового виконання рішень у нерозривному зв'язку та навіть прямій залежності від розвитку законодавства про виконавче провадження.

Статистичний метод використовується для визначення ефективності діяльності органів примусового виконання рішень, встановлення на яких етапах виконавчого провадження спостерігається найбільша кількість порушень, що призводить до оскарження діянь державних та приватних виконавців.

Формально-юридичний метод необхідний для логічного, грамотного та послідовного аналізу чинного українського законодавства та міжнародних актів у сфері регулювання діяльності органів, що здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів.

Функціональний метод необхідний для визначення форми взаємодії сторін виконавчого провадження та виконавців, їхньої ролі у таких процесах, відповідність їхньої діяльності засадам виконавчого провадження.

РОЗДІЛ 1

ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЯК ЗАВЕРШАЛЬНА СТАДІЯ СУДОЧИНСТВА

1.1. Поняття, зміст та роль стадії виконання судових рішень як завершальної стадії судочинства

Судові рішення є результатом розгляду судом справи та містять остаточний висновок, до якого суд дійшов з огляду на фактичні обставини справи та правове регулювання суспільних відносин, що мали місце в даній справі. Сторона справи, на користь якої постановлено судове рішення, набуває законних прав на реалізацію цього судового рішення. З огляду на це, в ст. 129-1 Конституції України закріплено норму, згідно з якою «судові рішення є обов'язковими до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку.» [2].

Варто зазначити, що судове рішення без ефективного механізму його реалізації не має будь-якого практичного значення. Якщо висновки суду, до яких він дійшов внаслідок розгляду справи, не матимуть примусового характеру їх виконання, то таке рішення існуватиме лише на папері. З огляду на це, навіть в міжнародних нормативних актах, що закріплюють права людини, йдеться мова про обов'язковість судових рішень.

Є. М. Гришко зазначає, що оскільки одним з головних встановлених принципів діяльності судових та інших юрисдикційних органів є обов'язковість їх рішень, але при цьому вони все рівно доволі часто не виконуються, виникає гостра потреба в механізмі їх примусової реалізації. Саме тому, примусове виконання рішень виступає одним з проявів правоохоронної функції держави [3].

На важливості виконання судових рішень наголошує і С. О. Якимчук, який зазначає, що воно є важливою стадією, без якої взагалі саме прийняття рішення втрачає будь-який сенс. Саме тому, проблеми, що виникають під час виконання судових рішень, потребують пильної уваги та вирішення, оскільки залишення їх

без уваги загрожує сутності та меті судочинства – захисту прав, свобод та законних інтересів як фізичних, так і юридичних осіб [4, с. 81].

Варто зазначити, що між науковцями існує полеміка також щодо питання встановлення відповідності понять «стадія» та «провадження» в контексті виконання рішень. З однієї сторони, виконання судового рішення завершає розпочатий процес щодо реалізації де-факто певним суб'єктом свого права на захист, а тому його слід було б вважати окремою стадією судового процесу. З іншої сторони, український законодавець оперує таким поняттям, як виконавче провадження, а Законом України «Про виконавче провадження» детально регламентовано процедуру його здійснення, що дає підстави говорити про його самостійність як відокремленого від здійснення судочинства інституту. На нашу думку, слід погодитися з доцільністю використання терміну «стадія» при описі процесу виконання рішень юрисдикційних органів. Проте вважаємо, що використання законодавцем терміну «провадження» не варто трактувати як помилку чи порушення законотворчої техніки, оскільки дефініція провадження означає наявність переліку певного набору особливостей та ознак, що характерні виключно цьому процесу. З огляду на встановлену Законом України «Про виконавче провадження» та іншими законами та підзаконними актами окрему процедуру примусового виконання рішень, слід погодитись, що вживання в даному контексті терміну «провадження» також буде доцільним та вірним.

Дослідженням питання місця процедури виконання судових та рішень інших органів займалася й В. М. Фоменко. Вона зазначає про різні позиції вчених стосовно питання характеристики виконання рішень як стадії чи окремого провадження. Але навіть незважаючи на неузгодженість в даному питанні, виконання судових та рішень інших органів є своєрідним лакмусовим папірцем, оскільки неналежне виконання рішень має негативний вплив на авторитет судової гілки влади та України на міжнародній арені. Окрім того, виконання рішень є невід'ємною складовою права кожної особи на захист, та охоплює комплекс дій, що спрямовані на захист та відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів кожної особи [5, с. 20-21].

Стосовно важливості процесу виконання рішень судових та інших органів, слід зазначити, що Україна з метою виконання своїх зобов'язань за міжнародними правозахисними актами, окрім закріплення обов'язковості судового рішення в Конституції, також закріпила його обов'язковість для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових, службових осіб та громадян в процесуальних кодексах. Окрім того, КСУ в своїх рішеннях також наголошував на важливості забезпечення виконання судових рішень. У рішенні від 11.03.2011 року в справі № 1-4/2011 КСУ наголосив, що «...право на справедливий судовий розгляд може бути обмежене державою, лише якщо це обмеження не завдає шкоди самій суті права». Натомість невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом [6]. Ще в одному своєму рішенні від 13.12.2012 року в справі № 1-26/2012 КСУ зазначив, що «...виконання судового рішення є невід'ємною складовою права кожного на судовий захист і охоплює, зокрема, законодавчо визначений комплекс дій, спрямованих на захист і відновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави.» [7].

1.2. Правові основи діяльності державних та приватних виконавців в Україні

Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів» встановлено вичерпний перелік органів та осіб, які мають повноваження здійснювати виконання зазначених рішень. Згідно з ст. 1 цього Закону, такими є органи державної виконавчої служби та у визначених законом випадках – приватні виконавці [8]. Правову основу їх діяльності складають Конституція України, закони, міжнародні договори та інші нормативно-правові акти. Відповідно до ч.2 ст. 19 Конституції України, державні та приватні виконавці теж зобов'язані діяти виключно в межах своїх повноважень. Окрім того, існує перелік засад, на яких будується

діяльність органів примусового виконання рішень – це, зокрема, законність, об'єктивність, справедливість, незалежність, тощо.

Для того аби виконавці могли становити ефективний та реальний механізм виконання судових та рішень інших органів, вони повинні бути наділені певним обсягом повноважень. Такі повноваження закріплені, зокрема, в Законі України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів» та Законі України «Про виконавче провадження» [9]. Відповідно до цих актів, виконавці мають доступи до закритих реєстрів інформації (Державного реєстру актів цивільного стану, Державного реєстру обтяжень рухомого майна, Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, тощо). Також, вони мають повноваження витребувати інформацію, що необхідна для здійснення виконавчого провадження, розшуку боржника чи належного його майна, шляхом подачі запитів до відповідних органів. Крім того, виконавці уповноважені обмежувати право розпорядження боржниками майном, що належить їм на праві власності, та далі, за встановленою законом процедурою, проводити його вилучення та реалізацію або ж у певних випадках – передачу на користь стягувача. З наведеного можна зробити висновок, що органи примусового виконання рішення володіють доволі широким спектром повноважень, за допомогою яких можливо ефективно та в розумний строк виконувати судові рішення. Проте на нашу думку, цей перелік слід було б розширити. Зокрема, до повноважень виконавців варто було б додати можливість автоматизовано накладати арешт на кошти боржника у банківських та фінансових установах, що допомогло б уникнути випадків умисного виведення коштів для неможливості звернення стягнення на них. Окрім того, доцільно було б запровадити можливість тимчасового обмеження боржника (або керівника боржника-юридичної особи) у праві виїзду за кордон безпосередньо виконавцем, а не через суд. Таке нововведення також допомогло б виконавцям ефективніше виконувати свою роботу. З огляду на те, що в даний час тривають дискусії щодо реформи органів примусового виконання рішення, то існує

ймовірність, що виконавці набудуть зазначених повноважень вже в недалекому майбутньому.

Варто також зазначити про особливості інституту приватних виконавців порівняно з державними виконавцями. Він був запроваджений в 2016 році на рівні з державною виконавчою службою. До приватних виконавців висуваються аналогічні вимоги щодо діяльності як і до державних виконавців. Їх запровадження було зумовлено рядом причин. Основними з них є розвантаження державної виконавчої служби, підвищення рівня виконуваності рішень (як вже зазначалося, він є доволі низьким), інтеграція до Європейського Союзу тощо. Як зазначає Є. Гончаренко, перевагами запровадження приватних виконавців є збільшення надходження до державного бюджету податків, сплачених приватними виконавцями та більша зацікавленість у швидкому та повному виконанні рішень. Проте з іншої сторони, таке бажання швидше завершити виконавче провадження та виконати судові рішення може зумовити нехтування прав боржника у виконавчому провадженні [10, с. 16]. На нашу думку, з таким висновком слід погодитись, оскільки на відміну від державних виконавців, винагорода приватного виконавця прямо залежить від результату виконання ним рішень. Більше того, оскільки приватний виконавець самостійно забезпечує свою діяльність (тобто орендує офіс та забезпечує його необхідною технікою та обладнанням за власний кошт), то це є ще одним фактором для швидкого виконання, яке інколи може відбуватися й поза рамками засад виконавчого провадження. Відповідно до позиції А. О. Мілевської, ймовірною є ситуація, коли більшість колекторів набудуть статусу приватних виконавців, що в призведе до рейдерства та інших порушень прав людини [11, с. 32]. Варто не погодитись з даним твердженням, оскільки умови відбору приватних виконавців є високими, що дозволить при проведенні кваліфікаційного оцінювання «відсіяти» так званих рейдерів.

Ведучи мову про інститут приватних виконавців та порівнюючи його з інститутом державних виконавців, варто зазначити, що законодавець допустив багато неточностей при формулюванні законодавства, яким врегульовується

статус приватних виконавців, а також обсяг їх повноважень. Частково про них вже було згадано, і також про такі невідповідності мова буде йти далі. Не можна з впевненістю говорити про те, що такі неточності є цілеспрямованим кроком законодавця, або ж навпаки – недалекоглядністю, що свідчить про низький рівень законодавчої техніки, проте фактично ми маємо ситуацію з значно обмеженим у своїх повноваженнях приватним виконавцем порівняно з його колегою з органів державної виконавчої служби.

До прикладу, Іщенко Д. Ю. зазначає, що з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання» та Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів» було внесено зміни до Закону України «Про виконавче провадження». Ними було доповнено статтю 71 Закону повноваженнями державного виконавця при стягненні з боржника аліментів у випадку наявності такої заборгованості, сукупний розмір якої перевищує суму платежів за чотири місяці. До таких повноважень належать обмеження боржника у праві виїзду за кордон, обмеження у праві полювання, у праві керування транспортними засобами, та у праві користування певними видами зброї. При цьому, стаття 18 Закону України «Про виконавче провадження», яка містить закріплені права та повноваження виконавця, не була приведена у відповідність зі наведеною статтею 71. Звідси випливає, що «новими» повноваженнями наділені виключно державні виконавці та виключно у рамках виконавчих проваджень щодо стягнення заборгованості зі сплати аліментів та виконання рішень про встановлення побачень з дитиною. При цьому, згідно з ч.2 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження», рішення про стягнення аліментів та встановлення побачень з дитиною не віднесено до категорії таких, що не можуть виконуватися приватним виконавцем, а тому виникає питання чому його обсяг прав є меншим за обсяг прав державного виконавця в аналогічній ситуації [12, с. 195-196].

Наведену ситуацію було прокоментовано і Головним юридичним управлінням Верховної Ради України. В Зауваженні до Проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів» від 06.12.2017 р. зазначено, що норми даного законопроекту встановлюють різний обсяг повноважень державного та приватного виконавця при здійсненні примусового виконання рішення щодо стягнення аліментів, а саме в частині застосування певних тимчасових обмежень. Звідси слідує, що правове становище боржника у, здавалось би, ситуаціях, які нічим не відрізняються окрім органу, який здійснює примусове виконання, буде значно відрізнятися. При виконанні рішення по стягненню аліментів державним виконавцем боржник буде перебувати у гіршому становищі, аніж у випадку виконання такого рішення приватним виконавцем. Саме тому, на практиці це призводить до порушення норм статей 22 та 24 Конституції України, якими встановлено, що всі громадяни є рівними у своїх конституційних права та свободах та рівними перед законом, а також не допускається звуження обсягу та змісту вже існуючих та свобод особи шляхом прийняття нових законів чи внесенням змін до існуючих [13]. На нашу думку, слід частково погодитися зі згаданим Зауваженням. Не викликає сумніву, що диференціація обсягу повноважень державного та приватного виконавця зумовлює різний статус самого виконавця у виконавчому провадженні та різне становище боржника, якому набагато вигідніше щоб рішення по стягненню з нього аліментів виконувалося саме приватним виконавцем. Проте сумнівним виглядає твердження про порушення такими нормами положень статті 22 Конституції України про звуження обсягу прав та свобод шляхом прийняття такого закону. По-перше, наведеним законом не було зумовлено однозначне обмеження боржників зі сплати аліментів в їх праві виїзду закордон, керування транспортними засобами та іншими, а лише надано державному виконавцю обмежити ці права у випадку невиконання боржником рішення про їх виплату. По-друге, таке регулювання зумовило не проблему звуження обсягу та змісту

прав, а проблему неоднакового статусу суб'єктів, уповноважених забезпечувати виконання судових та рішень інших органів, а відтак порушення принципу правової визначеності, що є однією з основних складових верховенства права.

Ще одним прояв нерівного статусу та відмінностей в обсязі повноважень приватного та державного виконавця слідує з ч. 12 ст. 71 Закону України «Про виконавче провадження». Відповідно до її положень, якщо в діях боржника буде встановлено наявність ознак адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 183-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме несплати аліментів, то саме державний виконавець уповноважений на складення протоколу про дане адміністративне правопорушення та надсилання його до суду для розгляду [14]. Таким чином, це є ще одним свідченням нерівного правового статусу державного та приватного виконавця.

Варто додати, що на тлі більшої кількості повноважень державного виконавця, існують і певні процесуальні моменти, які свідчать про переваги статусу приватного виконавця. До таких можна віднести його незалежність при ухваленні рішень та вчиненні дій в рамках виконавчого провадження. Натомість державний виконавець повинен узгоджувати свої дії з начальником державної виконавчої служби, якому він підпорядкований. Також, державний виконавець не має власної печатки, а тому змушений засвідчувати процесуальні документи в рамках виконавчого провадження у начальника відділу [15]. На нашу думку, це не можна назвати явним мінусом, проте узгодження дій з начальником відділу може сповільнювати здійснення виконавчих дій з огляду на появу проміжної ланки між ухваленням державним виконавцем рішення та приведенням його в дію.

Ще однією особливістю статусу приватного виконавця є можливість продовження ним виконання рішення та стягнення з боржника навіть незважаючи на наявність раніше відкритого державним чи приватним виконавцем провадження щодо стягнення коштів з цього ж боржника. Стаття 30 Закону України «Про виконавче провадження» прямо передбачає, що виконання декількох рішень щодо примусового стягнення коштів з одного й того ж

боржника здійснюється державним виконавцем, яким було відкрито перше виконавче провадження у відношенні до такого боржника, у рамках зведеного виконавчого провадження. Проте відповідно до правової позиції ВП ВС, висловленої у п. 61 і 62 Постанови від 5 грудня 2018 року у справі №904/7326/17: на приватних виконавців не поширюється дія правила, встановленого статтею 30 Закону України «Про виконавче провадження», оскільки це може призвести до виникнення більш сприятливих умов діяльності для державних виконавців, а відтак – і нівелювати реформу системи органів примусового виконання рішень, що полягала у встановленні балансу між державними та приватними виконавцями. Саме тому Суд зазначив, що в такому разі цей баланс не є порушеним, а передача виконавчого документу чи провадження для виконання від приватного до державного виконавця, що вже має відкриті провадження стосовно цього ж боржника, відбувається виключно за наявності згоди стягувача на це та подачі ним заяви [16].

Однак варто додати, що частина суддів ВП ВС не погодились з таким висновком та виклали свою Окрему думку. В ній зазначено, що навіть назва статті 30 Закону України «Про виконавче провадження», а саме «Особливості виконання кількох рішень у разі надходження на виконання кількох виконавчих документів щодо одного боржника», свідчить про загальний характер цієї норми, а тому вона має поширення як на державних, так і на приватних виконавців. Окрім того, на думку суддів, оскільки стаття 30 Закону складається лише з однієї частини із двох абзаців, то це є свідченням відсутності в законодавця наміру диференціювати особливості здійснення виконання кількох рішень про стягнення коштів з одного боржника у випадку, коли вони надійдуть до державного та приватного виконавця. Саме тому, всю статтю 30 Закону варто трактувати як єдину та таку, що має загальний характер, поширюється як на державних, так і на приватних виконавців, а її головна ідея полягає у створенні єдиного механізму здійснення виконання кількох рішень по стягненню коштів з одного боржника у межах зведеного виконавчого провадження [17]. Наведені в Окремій думці аргументи заслуговують на увагу та є послідовними, проте на

нашу думку, варто керуватися позицією ВП ВС, оскільки Суд переслідував мету не нівелювати проведену реформу та надати приватним виконавцям більше можливостей для ефективного здійснення виконання судових та рішень інших органів. Саме тому, неточність законодавця не повинна бути причиною для перекреслення всієї реформи.

1.3. Практика Європейського суду з прав людини щодо ролі стадії виконання судових рішень та забезпечення реалізації права особи на оскарження діянь виконавців

Важливість стадії виконання судових рішень та її фундаментальність прослідковується не лише на національному, а й в міжнародних актах. Зразковим прикладом є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція). В статті 6 Конвенції закріплено право на справедливий суд, однією зі складових якого є обов’язковість судового рішення [18]. Такий висновок впливає з практики ЄСПЛ, до повноважень якого належить тлумачення Конвенції. Окрім того, з огляду на ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», що містить положення про застосування судами Конвенції та практики ЄСПЛ як джерела права, напрацьовані ЄСПЛ положення про тлумачення статті 6 Конвенції у частині обов’язковості судового рішення та його виконання повинні застосовуватися й вітчизняними судами, а зазначена гарантія, закріплена в Конституції, підлягає розширювальному тлумаченню [19].

Відповідно до правової позиції ЄСПЛ, висловленої у рішенні по справі «Горнсбі проти Греції», право на виконання судових рішень виступає невід’ємною частиною права на справедливий суд, передбаченого статтею 6 Конвенції. Було б нелогічним, якби при закріпленні гарантій справедливого, публічного та швидкого розгляду справи стаття 6 Конвенції не передбачала водночас гарантій виконання рішення [20].

В рішенні у справі «Голдер проти Сполученого Королівства» ЄСПЛ дійшов до висновку, що без ефективних гарантій зі сторони держави виконувати остаточне та обов'язкове судове рішення на шкоду одній з сторін, право на справедливий суд, гарантоване Конвенцією, було б ілюзорним. Також, Суд зазначив, що обов'язковість судових рішень є одним з основоположних елементів верховенства права [21]. Звідси слідує, що нехтування державою обов'язком встановлення якісного та дієвого механізму виконання судових рішень свідчить про порушення принципу верховенства права, а як результат – про невідповідність цієї держави статусу правової держави.

Як зазначено в рішенні ЄСПЛ в справі «Сангл'є проти Франції», доступ до правосуддя, який передбачений статтею 6 Конвенції, водночас передбачає і право на виконання остаточного судового рішення. Проте разом з цим, існують випадки, коли боржником у справі виступає фізична або юридична особа приватного права. В такому разі держава повинна забезпечити механізм здійснення виконання такого рішення, але вона не несе відповідальності за невиконання боржником свого обов'язку зі сплати заборгованості за рішенням суду¹ [22].

Згідно з рішенням ЄСПЛ у справі «Фуклев проти України», саме на державу покладений позитивний обов'язок організації системи виконання судових рішень. При цьому, така система має бути ефективною як за законодавством, так і при його реалізації, та за допомогою якої судові рішення виконуватимуться без необґрунтованих затримок. Окрім того, даним рішенням визначено, що держава може бути притягнута відповідальності у випадках невиконання уповноваженими державними органами обов'язків щодо вжиття заходів примусового виконання рішень або ж навіть умисному перешкоджанню виконанню таких рішень. [23]. Аналогічний висновок міститься і в рішенні у справі «Чіжов проти України», де ЄСПЛ акцентував увагу на ефективності системи виконання судових рішень як у теорії, так і на практиці [24].

¹ Тут і надалі переклад здійснено особисто мною, якщо не зазначено інше.

Варто додати, що у рішенні ЄСПЛ у справі «Апостоль проти Грузії» Суд зазначив, що право на справедливий суд включає в себе і право на доступ до процедур застосування, тобто до можливості розпочати виконавче провадження та де-факто здійснювати стягнення з боржника [25].

Таким чином, ЄСПЛ в своїх рішеннях також підтверджує фундаментальність стадії виконання судових рішень та акцентує увагу на тому, що право на справедливий суд включає в себе гарантії виконання рішення, а не лише його винесення.

Підсумовуючи, слід зробити висновок, що виконання судового рішення є не менш важливим ніж його постановлення. Неефективність механізму забезпечення його виконання або ж взагалі його відсутність свідчать про порушення права сторін на справедливий судовий розгляд та принципу верховенства права. В Україні на законодавчому рівні закріплений інститут органів примусового виконання судових рішень, до яких належать державні та приватні виконавці.

З огляду на можливість виникнення наведених випадків, коли права не лише боржника, але й стягувача або ж інших осіб внаслідок діянь виконавців у виконавчому провадженні порушуються, законодавчо закріплено право оскарження таких діянь. Це право теж можна вважати наслідком таких принципів та засад діяльності органів примусового виконання рішень та виконавчого провадження як верховенство права, законність, справедливість, оскільки за відсутності можливості оскарження вести мову про ці принципи було б недоцільно. Тому далі мова піде про оскарження рішень, дій та бездіяльності органів примусового виконання судових рішень та рішень інших органів як однієї з гарантій забезпечення прав та інтересів сторін виконавчого провадження та інших осіб, права та інтереси яких внаслідок таких діянь порушуються.

Стосовно органів примусового виконання судових та рішень інших органів в Україні, то ними є державні та приватні виконавці. При запровадженні інституту приватних виконавців законодавцем не було до кінця приведено у

відповідність законодавство про правовий статус та повноваження органів примусового виконання рішень. Через це зустрічаються норми, які судячи з їх формулювання де-юре стосуються лише державних виконавців, проте де-факто регулюють і відносини за участі приватних виконавців. Окрім того, на нормативному рівні закріплена нерівність у рівні повноважень державного та приватного виконавця, зокрема у сфері здійснення виконання рішень щодо стягнення аліментів. Це в свою чергу призводить до неоднакового правового становища боржників з яких стягнення аліментів відбувається в рамках виконавчих проваджень, що здійснюються державним та приватним виконавцем. Це питання також потребує вирішення шляхом законодавчого зрівняння зазначених осіб у обсязі їхніх повноважень.

РОЗДІЛ 2

АСПЕКТИ ПРОЦЕДУРИ ОСКАРЖЕННЯ ДІЯНЬ ДЕРЖАВНИХ ТА ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ ЗА УКРАЇНСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

2.1. Зміст права на оскарження діянь державних і приватних виконавців та його становлення

У виконавчому провадженні всі учасники є наділеними певним обсягом прав та обов'язків, що допомагає їм реалізовувати інші права на стадії виконання судових рішень. Як вже було описано в даній роботі, стадія виконання судового рішення як завершальна стадія судочинства має фундаментальний та основоположний характер, а її ігнорування та незабезпечення реалізації на належному рівні призводить до нівелювання всіх попередніх стадій та мети судочинства в цілому.

Ведучи мову про фундаментальність права на оскарження діянь виконавців у виконавчому провадженні, слід зазначити, що воно виступає своєрідним гарантом реалізації стороною виконавчого провадження або іншою особою своїх прав та інтересів. Використовуючи метод апологічного доказування, тобто шляхом доведення від протилежного, можна з'ясувати ефективність захисту прав суб'єктів, на права яких впливають діяння органів примусового виконання рішень, без механізму оскарження таких діянь, що встановлений Законом України «Про виконавче провадження» та процесуальними кодексами. При конструюванні наведеної теоретичної ситуації встановлюється, що в такому разі навіть при наявності явного порушення прав стягувача, боржника чи іншого учасника виконавчого провадження, але при відсутності порушень процесуальних вимог при винесенні виконавцем рішень чи при вчиненні діянь або допущенні бездіяльності, здійснити ефективний захист своїх порушених прав буде неможливо. Відтак, це може призвести до багатьох негативних наслідків, таких як беззаконня та свавілля виконавців та можливість впливу на них при прийнятті рішень, тобто збільшення корупційних

ризиків. Тому право на оскарження діянь державних та приватних виконавців в рамках виконавчого провадження слід говорити не лише в контексті забезпечення прав учасників виконавчого провадження, а й в глобальному сенсі – як гарантії та своєрідного механізму стримування від збільшення ризику виникнення у виконавців значного обсягу дискреційних повноважень та можливості корупційного впливу на них.

Переходячи до загальнотеоретичної характеристики права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавців, то слід зазначити, що воно є похідним від права на оскарження будь-яких діянь, що порушують права та інтереси особи, та права на звернення за захистом своїх прав та інтересів в цілому.

Право оскаржувати порушення своїх прав сягає своїм корінням ще давніх часів. Про прототипи установ, до яких можна було звернутися за захистом своїх прав та оскаржити діяння порушника, було відомо ще в додержавних суспільствах, оскільки з багатьох джерел можна дізнатися інформацію про існування вождів племен, до яких звертались за захистом та врегулюванням спорів, мудреців, а згодом і прототипів перших судів.

Якщо вести мову про право на захист шляхом оскарження певних діянь конкретних суб'єктів, то варто зазначити що це є саме правом особи, а не громадянина. Це означає, що кожна особа незалежно від її громадянства чи підданства може звернутися до уповноважених органів з метою оскаржити діяння, якими було порушено її права та/або інтереси та вимагати встановлення справедливості. Як зазначає Бойчук Д. С. такий висновок впливає безпосередньо з Конституції України, норми якої мають пряму дію. Зокрема, відповідно до ч. 6 ст. 55 Конституції України, кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. З цього положення можна зробити висновок, що свої права можна захистити легально та у встановленому законом порядку не лише шляхом звернення до суду. Окрім того, ця норма встановлює, що в цьому випадку діє саме принцип «дозволено все, що прямо не заборонено». Також, зі змісту даної статті впливає, що право на захист прав та інтересів передбачає

саме захист своїх прав. Тобто, звертатися до певних уповноважених органів та оскаржувати діяння суб'єктів-правопорушників може саме та особа, чії права внаслідок втручання в них було порушено. І четвертою ознакою, про яку можна вести мову виходячи зі зазначеної статті Конституції, є те, що право на захист шляхом оскарження протиправних діянь, що були вчинені відносно скаржника, не є притаманним лише для певного роду правовідносин чи певної галузі, а є універсальним та може бути реалізоване у всіх випадках, коли будь-які права особи були порушені [26, с. 17].

П. М. Рабінович зазначає, що право на захист слід розглядати в трьох іпостасях:

1) як один з чинників, що позитивно позначається на розвитку та вдосконаленню загальносоціальних гарантій;

2) як механізм, головна функція якого полягає в превенції та запобіганні вчиненню будь-якими іншими суб'єктами порушень інших прав людини;

3) як механізм, головна мета якого полягає в забезпеченні порушених прав та свобод людини [27, с. 9].

З наведеної класифікації професора Рабіновича можна зробити висновок, що право на оскарження діянь осіб, якими було зумовлено порушення прав та/або інтересів скаржника, несе не лише відновлювальний, а й превентивний та ціннісний характер. Превенція в даному випадку полягає в тому, що саме по собі існування та документарне закріплення права на захист зумовлює меншу кількість порушень, оскільки порушники усвідомлюють про вірогідні санкції в свою сторону, а відтак утримуються від протиправних дій. Ціннісна роль права на захист несе в собі ідеологічний аспект, який полягає в забезпеченні кращого рівня життя та підвищенні міри реалізації всіма особами своїх прав та усуненні перепон для цього. З цією метою не лише на національному, а й на міжнародному рівні розробляються правозахисні акти та впроваджуються нові міжнародні правозахисні установи, що покликані здійснювати функції захисту прав людини шляхом оскарження діянь, що зумовили їх порушення.

Проте, О. М. Похил відкидає позицію П. М. Рабіновича та притримується позиції, що про охоронний аспект права можна вести мову у випадку встановлення певного режиму правового регулювання. Натомість, навіть з самої назви та формулювання випливає, що основний зміст права на захист – це саме захист прав особи у випадку їх порушення або ж у ситуаціях, коли внаслідок дій певних суб'єктів створюється загроза, що таке порушення може виникнути [28, с. 27].

Л. М. Шипілов притримується позиції, що право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також їх службових та посадових осіб, встановлене статтею 55 Конституції України, є засобом громадського контролю [29, с. 172].

Д. В. Лученко зазначає, що інститут оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єктів владних повноважень та виконавців зокрема має надзвичайно велику вагу з огляду на наступні ознаки. Насамперед, цей інститут є складовою системи захисту прав, законних інтересів та свобод людини від свавілля з боку держави в особі органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також засіб корегування рішень таких органів, незалежно від того чи вони мають нормативний або індивідуальний характер. По-друге, ефективність інституту оскарження є підтвердженою світовим досвідом, оскільки він впроваджений та застосовується в усіх розвинутих державах світу, а відтак ще й демонструє високий рівень демократії в суспільстві. І по-третє, даний інститут перебуває в тісному зв'язку з іншими інститутами демократичної держави, такими як права та свободи людини та громадянина, адміністративна юстиція, прийняття рішень державними органами, тощо. З огляду на наведене, автор описує право на оскарження та власне саме оскарження в якості:

- 1) Інституту захисту прав та свобод людини;
- 2) Комплексного інституту демократії, оскільки навіть сфера виконання судових рішень та рішень інших органів перетинається з багатьма іншими сферами та поширюється на широке коло суспільних відносин;

3) Функціонального інституту демократії, оскільки в ньому відображено специфіку та роль судових та несудових органів не лише в захисті прав людини, а й у дотриманні принципів верховенства права та правової держави;

4) Демократичного інституту, якому притаманний вплив громадянського суспільства на суб'єктів владних повноважень та їх дії [30, с. 42-43].

Подібно до того, як право приватної власності полягає в окремих правомочностях, а саме праві володіння, користування та розпорядження власним майном, право на оскарження діянь органів примусового виконання рішення також має свій зміст. На нашу думку, в теорії виконавчого провадження можна виділити такі складові елементи права на оскарження діянь виконавців, як:

- право на усунення порушення прав скаржника шляхом відновлення того становища, яке існувало до порушення;
- право на усунення порушення прав скаржника шляхом зміни правового становища;
- право на отримання втраченого внаслідок протиправних дій виконавців.

За своєю суттю перша та друга ознаки мають спільну мету – припинити та повністю усунути фактори, що зумовлюють протиправне посягання на права певної особи в рамках виконавчого провадження. Проте вони відрізняються своїми наслідками, оскільки не завжди відновлення попереднього стану призведе до того очікуваного результату, який задовольнить вимоги скаржника. До прикладу, якщо виконавець в рамках виконавчого провадження щодо виконання рішення майнового характеру та стягнення коштів винесе Постанову про закінчення виконавчого провадження, але стягувач при цьому вважатиме що виконавцем не вчинено всіх передбачених законом дій щодо пошуку та звернення стягнення на майно боржника, то саме по собі оскарження й скасування зазначеної Постанови не матиме результату, якщо виконавець у відновленому виконавчому провадженні продовжить утримуватись від вчинення певних дій. Тому стягувач може повторно скаржитись на невчинення конкретних дій з боку виконавця та просити уповноважені органи зобов'язати його вчинити

зазначені дії. Таке оскарження вже буде направлено на зміну правовідношення порівняно з тим, що існувало до оскарження, проте також спрямовано на захист прав скажника та усунення їх порушень.

Якщо вести мову про законодавче закріплення права на оскарження діянь виконавців, то як вже частково було підмічено, існують різні способи усунення порушення прав учасника виконавчого провадження зі сторони виконавця. Ані Закон України «Про виконавче провадження», ані жоден з процесуальних кодексів не містить вичерпного переліку можливих способів захисту в подібних випадках. З абзацу другого частини третьої статті 74 Закону України «Про виконавче провадження» випливає, що результатом оскарження діянь державного виконавця до начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований виконавець, може бути скасування постанови чи іншого процесуального документа, прийнятого виконавцем, та зобов'язання виконавця провести певні виконавчі дії. Спектр таких виконавчих дій є доволі широким, оскільки їх вчинення може бути обов'язком виконавця, прямо передбаченим законодавством про виконавче провадження, а може залежати від конкретної ситуації і стадії виконавчого провадження та прав учасника, що апелює до протиправності діяння виконавця.

Окрім того, відповідно до абзацу третього частини третьої цієї ж статті, начальник відділу також може або за власною ініціативою, або за заявою сторони виконавчого провадження, здійснити виправлення граматичних чи арифметичних помилок, що були допущені в процесуальних документах виконавчого провадження. Таке виправлення здійснюється шляхом винесення начальником відділу окремої постанови. Варто додати, що на практиці зустрічаються випадки, коли шляхом виправлення арифметичних описок виконавцем вносяться кардинальні зміни до процесуальних документів виконавчого провадження, а відтак де-факто такі дії вже є не виправленням описки, а внесенням змін чи доповнень до реєстраційних даних виконавчого провадження. До прикладу, відповідно до Рішення Миколаївського адміністративного окружного суду від 30.10.2020 р. у справі № 400/2529/20,

скаржник зазначив, що хоч Законом України «Про виконавче провадження» передбачено виправлення виключно граматичних або арифметичних помилок. Натомість державним виконавцем в рамках виконавчого провадження було прийнято Постанову про виправлення помилки в процесуальному документі, якою в Постанові про стягнення виконавчого збору змінено суму, яка підлягає стягненню з боржника, з 21 739,86 гривень на 2 719,86 доларів США. При цьому, зміни до Постанови про відкриття провадження виконавцем не було внесено, а відтак в ній залишилась попередньо обрахована та закріплена сума виконавчого збору в розмірі 21 739,86 гривень. Паралельно, виконавцем було відкрите виконавче провадження на виконання зазначеної Постанови про стягнення виконавчого збору. Суд визнав такі дії виконавця протиправними та скасував Постанову про виправлення помилки в процесуальному документі та Постанову про відкриття виконавчого провадження на тій підставі, що арифметичною помилкою не вважається застосування неправильної системи розрахунку чи застосування неправильних вихідних даних для проведення таких розрахунків [31].

Також, КЦС ВС у Постанові від 14 січня 2019 року у справі № 369/8367/16-ц дійшов до висновку, що описки – це такі помилки, які є результатом неправильного написання слів, а виправленню підлягають лише ті описки, що мають істотний характер. Суд визначає істотними описками помилки в написанні імен, прізвищ, строків, дат, адрес, тощо. При цьому, КЦС ВС наголошує, що виправлення описок не може мати наслідком зміну змісту судового рішення, а лише спрямоване на усунення неточностей, які впливають на можливість його реалізації [32].

Окрім того, згідно з позицією КЦС ВС, що висловлена зокрема в Постанові від 08.04.2020 р. у справі №357/11936/18, застосування неправильних методик підрахунку та використання помилкових вихідних даних для проведення арифметичних обчислень не є арифметичною опискою, а тому не може бути виправлено в установленому для виправлення описок законом порядку [33]. Таким чином, навіть у здавалось би на перший погляд, виключно формальних

аспектах, таких як постанови про виправлення описки, може критися порушення прав учасників виконавчого провадження, а відтак такі рішення можуть бути оскаржені.

Варто додати, що на практиці навіть при порушенні та невиконанні виконавцями деяких своїх обов'язків, суди за результатом розгляду скарг на бездіяльність виконавців не завжди виносять рішення на користь скажника та зобов'язують виконавців до вчинення певних дій. Підставою для цього є норма п. 18 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України від 7 лютого 2014 року №6 «Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судових рішень у цивільних справах», якою передбачено, що суд не може зобов'язувати виконавців до вчинення тих дій, що відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» можуть здійснюватися виключно державним виконавцем або іншою посадовою особою державної виконавчої служби [34]. З даного положення випливає, що суд не може за результатом розгляду скарги на виконавця зобов'язати останнього, до прикладу, постановити ухвалу про зупинення виконавчого провадження у випадках, що передбаченні статтями 37-38 Закону України «Про виконавче провадження». Також, на практиці суди відмовляють у задоволенні вимоги про зобов'язання виконавця здійснити оцінку вартості майна боржника та здійснити його реалізацію у встановленому законом порядку на аналогічній підставі. В якості прикладу можна навести Ухвалу Вінницького міського суду від 19.09.2018 р. у справі №212/2-5195/11 [35], Ухвалу Білоцерківського міськрайонного суду від 14.12.2020 р. у справі №357/6033/19 [36], та достатню кількість інших рішень, де суд також зазначав про неможливість перебирання на себе повноважень виконавця, і, як наслідок, неможливість зобов'язання до вчинення певних дій.

Інколи на практиці трапляються ситуації, коли механізм оскарження діянь виконавців використовується з діаметрально протилежною метою, яка закладена в основу права на оскарження. В таких випадках мова йде про зловживання

сторонами або іншими учасниками виконавчого провадження права на оскарження діянь виконавців з метою отримання для себе певної вигоди. Вона, в свою чергу, може мати абсолютно різноманітний вияв – як отримання додаткового часу (тобто основна мета – затягування процесу виконання рішення), так і уникнення стягнення на майно (зі сторони боржника), тощо. Як зазначає Ю. В. Білоусов, у суб'єктів, що беруть участь у виконавчому провадженні, існує матеріально-правова та цивільно-правова заінтересованість. Матеріально-правова полягає в прагненні особи отримати позитивний результат для себе у вигляді певного блага (наприклад, для стягувача – виконання судового чи рішення іншого органу). В свою чергу, процесуальна заінтересованість проявляється в бажанні особи отримати певний процедурний результат у вигляді прийнятті рішень та вчиненні виконавцем дій, що призводять до виконання рішення. Цей вид заінтересованості на практиці полягає в спонуканні виконавця до вчинення або ж невчинення передбачених законом виконавчих дій. [37, с. 53]. Саме з огляду на таку заінтересованість найчастіше відбуваються зловживання у виконавчому провадженні шляхом оскарження діянь виконавця. Боржник, як сторона яка не зацікавлена у виконанні рішення та якій воно є не вигідним, може оскаржувати діяння виконавця, що призводитиме до затягування та уповільнення виконавчого процесу. Це може дати змогу боржнику всіляко уникати стягнення на майно, оскільки його може бути відчужено на користь інших осіб за цей час. Стягувач же може зловживати правом на оскарження діянь виконавця у випадку, коли його у зведеному виконавчому провадженні відбувається розподіл стягнутих з боржника коштів. Проте для стягувача в переважній більшості випадків відсутні підстави для зловживання правом на оскарження діянь виконавця, оскільки воно виступає як гарантія виконання всіх передбачених законом дій та навряд чи якимось чином пришвидшить процес виконання.

Таким чином, право на оскарження діянь державних та приватних виконавців в рамках виконавчого провадження фактично є похідним від права на захист, яке є основоположним правом людини та знайшло своє закріплення в

багатьох правозахисних актах на міжнародному рівні. Не можна беззастережно стверджувати про те, що дане право гарантує абсолютний захист інших порушених прав учасника виконавчого провадження, оскільки з судової практики вбачаються випадки коли суди не можуть зобов'язати виконавця до вчинення певних дій. Проте виходячи з формулювання та закріплення даного права в національному законодавстві слід зробити висновок, що воно є найголовнішим фактором, що дає можливість учаснику виконавчого провадження усунути порушення своїх прав та негативні наслідки, зумовлені цим порушенням.

2.2. Загальні правила та процесуальні гарантії оскарження рішень, дій та бездіяльності державних та приватних виконавців

Порядок оскарження рішень, дій та бездіяльності органів примусового виконання рішень встановлений розділом X Закону України «Про виконавче провадження». Даний розділ має назву «Оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби». З цієї назви можна зробити висновок, що його положення стосуються лише випадків оскарження діянь органів та посадових осіб державної виконавчої служби. Натомість в тексті статей цього розділу мова йде також про приватних виконавців. На нашу думку, це зумовлено недбалістю законодавця при запровадженні інституту приватних виконавців та неприведенні норм Закону України «Про виконавче провадження» у відповідність зі змінами стосовно них, оскільки гарантія оскарження діянь виконавців у виконавчому провадженні стосується і приватних виконавців, а не лише державних.

Законодавством визначено два способи оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавців – адміністративний та судовий. Відповідно до частин першої та другої статті 74 Закону України «Про виконавче провадження», діяння виконавців в рамках виконавчого провадження можуть бути оскаржені в судовому порядку.

Адміністративний спосіб оскарження діянь виконавців передбачений частиною третьою статті 74 Закону України «Про виконавче провадження», згідно з якою оскарження діяння виконавця можливе шляхом подачі скарги до начальника відділу державної виконавчої служби, якому підпорядкований виконавець. З даного формулювання законодавчого положення можна зробити висновок, що застосування механізму адміністративного оскарження можливе лише для оскарження діянь державних виконавців. На жаль, відсутня статистика, з якої можна було б робити об'єктивні висновки про ефективність адміністративного оскарження діянь державних виконавців в рамках виконавчого провадження. Проте, навіть виходячи з кількості оскаржень діянь державних виконавців в судовому порядку, можна вести мову про недосконалість оскарження в адміністративному порядку.

Варто зазначити, що законодавцем в абзаці першому частини третьої статті 74 Закону України «Про виконавче провадження» також встановлено, що діяння начальника відділу, якому безпосередньо підпорядковується державний виконавець, можуть бути оскаржені до керівника органу державної виконавчої служби вищого рівня. Пунктом 3 Розділу I Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України №512/5 від 02.04.2012 р. передбачено перелік органів державної виконавчої служби, які здійснюють примусове виконання рішень [38]. Ця система є доволі складною, проте з цього переліку випливає, що основними трьома ланками є відділи державної виконавчої служби Міжрегіональних управлінь юстиції, управління забезпечення примусового виконання рішень та Департамент державної виконавчої служби Міністерства юстиції України. Відповідно, для визначення інстанції, до якої можна оскаржити протиправне діяння начальника відділу державної виконавчої служби, слід в кожному окремому випадку визначати підпорядкованість цього відділу.

Слід також зазначити, що такий механізм адміністративного оскарження є доцільним, оскільки в силу спільного місця служби, дружніх зв'язків та багатьох інших факторів, що впливають на неупереджений розгляд скарги зі сторони

начальника відділу, можна вести мову про підвищений ризик наявності зацікавлення у непогодженні керівника відділу державної виконавчої служби з протиправністю діянь державного виконавця цього ж відділу. З огляду на це, позиція керівника вищестоячого органу державної виконавчої служби навіть без уточнення конкретних фактів справи та подробиць оскаржуваних діянь видається більш об'єктивною та незаангажованою.

Р.В. Ігонін зазначає, що адміністративний спосіб оскарження має більше переваг ніж судовий, оскільки він є безоплатним, в той час як при зверненні в суд скажнику слід сплатити судовий збір. Окрім того, на думку вченого, цей спосіб дозволяє швидше розглянути скаргу [39, с. 16]. З перевагою безоплатності слід погодитись, проте, на нашу думку, зараз вона повністю нівелюється. Наразі в частині першій статті 3 Закону України «Про судовий збір» не передбачено стягнення судового збору за подачу скарги на діяння виконавців. Проте частиною другою цієї ж статті, яка визначає перелік дій за які не справляється судовий збір, також відсутнє оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних та приватних виконавців. З огляду на це, Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ в п. 14 Постанови від 7 лютого 2014 року зазначив:

... провадження з виконання судових рішень є завершальною і невід'ємною частиною (стадією) судового провадження по конкретній справі, в якій провадження за скаргою не відкривається, а за подання позовної заяви сплачено відповідний судовий збір, ні розділом VII ЦПК, ні Законом України від 8 липня 2011 року № 3674-VI "Про судовий збір" (частина перша статті 3) не передбачено необхідність сплати судового збору за подання скарги на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби, то за подання скарги судовий збір не сплачується. [34].

Аналогічної позиції притримується і КЦС ВС у Постанові від 18 січня 2018 року у справі №565/256/15-ц, який фактично застосував розширювальне тлумачення та зазначив, що не підлягає сплаті судового збору і апеляційне оскарження ухвали суду у справі про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних виконавців чи інших посадових осіб державної виконавчої служби

[40]. Проте ВП ВС у справі №915/955/15 не погодилася з наведеною позицією. Згідно з п. 4.7 Постанови ВП ВС від 29 травня 2018 року у справі №915/955/15, в підпункті 7 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» встановлено ставку судового збору, яка підлягає сплаті за звернення до суду апеляційної чи касаційної інстанції з апеляційною або касаційною скаргою на ухвалу суду. Відтак, учасник виконавчого провадження, який отримав таку ухвалу суду за результатом оскарження діянь виконавця, з якою він не погоджується, при подачі скарги на таку ухвалу зобов'язаний буде сплатити встановлену законом ставку судового збору [41].

Варто зазначити, що при винесенні ВП ВС від 29 травня 2018 року у справі №915/955/15 суддями Д. А. Гудимою, Н. П. Лященко та О. М. Ситнік було викладено Окрему думку, якою висловлено не згоду з позицією, висловленою в Постанові. Згідно з цією Окремою думкою, Закон України «Про судовий збір» прямо не встановлює обов'язку сплати судового збору за звернення до суду зі скаргою на діяння державних виконавців, інших посадових осіб державної виконавчої служби, та приватних виконавців. Саме оскарження діянь виконавця та звернення до суду зі скаргою не має результатом відкриття нового провадження, а відбувається в рамках конкретної справи, оскільки виконавче провадження є завершальною стадією судового провадження. Також, суддями зазначено, що особа може здійснювати захист власних прав у судах першої, апеляційної та касаційної інстанції, і на всіх цих стадіях завдання судочинства є незмінним – справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і ефективний захист порушених прав. З огляду на це, обов'язок сплати судового збору повинен існувати або на всіх вказаних стадіях судового процесу, або навпаки – повинен бути відсутнім у всіх випадках, якщо закон звільняє особу від його сплати або прямо не містить обов'язку по його сплаті. Саме тому, ВП ВС ухваливши зазначену Постанову диференціювала захист шляхом звернення до суду першої інстанції та оскарження до апеляційної і касаційної інстанцій, а також внесла неясність у тлумачення та застосування норм Закону України «Про судовий збір», оскільки залишила без відповіді питання щодо необхідності сплати

судового збору за подачу скарги на діяння виконавців до суду першої інстанції. З огляду на все зазначене, ВП ВС слід було притриматися позиції, висловленої, зокрема, в наведеній Постанові КЦС ВС від 18 січня 2018 року у справі №565/256/15-ц, та зазначити про відсутність обов'язку сплати судового збору за подачу апеляційної чи касаційної скарги на ухвалу суду першої інстанції, якою прийнято рішення за фактом оскарження діянь державного чи приватного виконавця в рамках виконавчого провадження [42].

На нашу думку, варто пристати до позиції суддів, що виклали свою незгоду з позицією ВП ВС в наведеній Окремій думці. Насамперед, це обумовлено необхідністю забезпечення кожному зі сторони держави реалізації й виконання судового рішення. Встановлення додаткового матеріального тягара для особи, якій і без цього присуджено судом певну грошову суму або прийнято будь-яке інше рішення майнового чи немайнового характеру на її користь, суперечить принципам судочинства та його суті, оскільки ефективна реалізація особою своїх прав у відповідності з судовим рішенням не може стояти в залежності від сплати будь-яких додаткових зборів. Такий підхід не лише є ще однією перепорою при виконанні рішень, а й суперечить засадам права на оскарження та може мати наслідком зниження і без того низького рівня виконуваності судових рішень в Україні. І також варто зазначити, що встановлення ще одного своєрідного «матеріального цензу» для оскарження діянь виконавців може бути непідйомним для деяких категорій населення, що можна буде також трактувати як дискримінацією за майновим показником.

В результаті проведення системного аналізу процесуальних кодексів з'ясувалося, що рішення, дії чи бездіяльність виконавців в судовому порядку можливо оскаржити шляхом подачі позовної заяви або скарги. Подачу в такому випадку позовної заяви передбачає ст. 287 КАС України[43]. Натомість ст. 339 ГПК України та ст. 447 ЦПК України передбачають звернення до суду у подібній ситуації саме зі скаргою, а не з позовною заявою [44][45]. На нашу думку, така диференціація є абсолютно логічною, оскільки в цивільному та господарському процесі справа вже є розглянутою судом, рішення вже є винесеним, набрало

законної сили та знаходиться на стадії виконання, і фактично оскарження діянь виконавця відбувається в межах цієї конкретної справи, а тому розпочинати нове провадження та подавати позовну заяву в такому випадку не є доцільним. У адміністративному судочинстві скаржнику доводиться звертатись з позовною заявою, оскільки предмет позову є саме діяння виконавця, а ті стадії судового процесу, що мали місце до прийняття рішення, яке перебуває на виконанні у виконавця, не впливають на хід та результат судового розгляду в адміністративному суді. Стосовно відмінностей та визначенням підсудності у справах про оскарження діянь державних та приватних виконавців буде йтися в підрозділі 2.3.

Варто зазначити, що Закон України «Про виконавче провадження» не передбачає обов'язку застосування адміністративного методу, а вже потім судового. Скаржник сам обирає який із методів застосувати (або ж обидва). Також, не існує заборони застосування в першу чергу судового оскарження, а у разі потреби чи наявності бажання у стягувача – оскаржити діяння державного виконавця до начальника відділу, якому він підпорядкований, проте чи матиме ефективність такий шлях – зовсім інше питання.

При розгляді механізму оскарження діянь виконавця у виконавчому провадженні в першу чергу слід зазначити про вимоги до скарги та порядок її подачі до органу, уповноваженого розглядати таку скаргу.

При оскарженні рішення, дій чи бездіяльності виконавця до адміністративного суду, скаржник подає адміністративний позов, відтак йому слід дотримуватися вимог до позовної заяви, встановлених частиною п'ятою статті 160 КАС України.

В свою чергу, при оскарженні діянь державних та приватних виконавців у рамках виконання рішень в господарських та цивільних справах логічно було б керуватися вимогами, встановленими ГПК України та ЦПК України відповідно. Проте зазначені кодекси не містять закріплених вимог до скарги на діяння виконавця, додатків до неї та порядку звернення з цією скаргою до суду чи до начальника відділу виконавчої служби (якщо мова йде про державного

виконавця). Перелік таких вимог, натомість, встановлений частиною четвертою статті 74 Закону України «Про виконавче провадження». Відповідно до неї, скарга на діяння виконавця повинна подаватися виключно в письмовій формі та містити наступні реквізити та дані:

- назва органу державної виконавчої служби, до якого оскаржується діяння виконавця;
- ідентифікаційні дані стягувача та боржника (їх місцезнаходження та найменування чи прізвище, ім'я та по-батькові – залежно від того це фізична чи юридична особа), а також дані представника, яко заява подається саме ним;
- реквізити виконавчого документа (його вид, дата, номер, резолютивна частина та орган, що його видав);
- зміст оскаржуваного діяння та посилання на конкретну норму, яка порушена виконавцем;
- виклад обставин на обґрунтування вимог за самою скаргою;
- підпис особи, яка подає скаргу (тобто самого скаржника або його представника) та дата подачі скарги.

Як вбачається з першого зазначеного пункту, такі обов'язкові вимоги висуваються до скарг, якими оскаржуються діяння саме державних виконавців. Якщо притримуватися такої позиції, то слідує висновок, що законом взагалі не встановлюються ознаки та вимоги до скарги на діяння приватного виконавця. Тому, на нашу думку, це є наслідком недосконалої законодавчої техніки та неприведенні законодавства у відповідність у зв'язку зі запровадженням інституту приватних виконавців в Україні.

Ведучи мову про саму подачу скарги до органу, уповноваженого здійснювати її розгляд, вона здійснюється шляхом надсилання рекомендованим листом на адресу цього органу. Проте у випадку подачі скарги до господарського суду чи суду загальної юрисдикції це можливо зробити і безпосередньо через канцелярію суду.

Стосовно строків для звернення зі скаргою на рішення, дії чи бездіяльність виконавців, то ЦПК України, ГПК України та КАС України містять уніфіковані строки, а саме 10 днів з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав та 3 дні з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її права, у разі оскарження постанови про відкладення провадження виконавчих дій. Натомість ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає 10 робочих днів та 3 робочих дні на оскарження в зазначених випадках. Тобто на відміну від процесуальних кодексів, відлік строку на оскарження в Законі здійснюється в робочих днях. Цю колізію спробувала врегулювати ВП ВС. У Постанові від 13.03.2019 року у справі № 920/149/18 Верховний Суд зазначив, що при оскарженні рішень, дій чи бездіяльності виконавців, на виконанні у яких перебуває рішення господарського суду, слід керуватися нормами ГПК України, а значить обчислювати строк для оскарження в днях [46]. Згідно з Рішенням КСУ від 07.07.1998 р. у справі № 1-19/98, якщо нормативно-правовий акт містить термін «дні» без уточнення, то такий термін слід розуміти як календарні дні [47]. Зважаючи на це, ми не погоджуємось з такою позицією Верховного Суду з огляду на декілька причин.

По-перше, в даному випадку, оскільки оскарження відбувається в рамках виконавчого провадження, то спеціальним слід вважати саме Закон України «Про виконавче провадження» та застосовувати його норми. По-друге, застосування в тлумаченні строку для оскарження терміну «дні» (що автоматично означає календарні дні) замість терміну «робочі дні» апріорі скорочує цей строк, а відповідно й звужує обсяг прав скажника, що не є допустимим. І по-третє, таким своїм рішенням Верховний Суд де-факто визнав «мертвою» норму про строк оскарження в ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження», оскільки незалежно від галузі судочинства будуть застосовуватися саме строки на оскарження, передбачені відповідним процесуальним кодексом. Тому зважаючи на дані зауваження, рішення Верховного Суду видається нелогічним та таким, що суперечить загальним принципам права.

Якщо оскарження рішення, дії чи бездіяльності державного чи приватного виконавця відбувається особою, яка не є учасником виконавчого провадження, проте права якої порушуються, то строк на оскарження відрізняється від загальновизначеного. Верховний Суд в Постанові від 07.02.2020 року в справі № 640/7987/19 зазначив, що в таких випадках оскарження дій виконавця відбувається на загальних підставах, тому строк для оскарження встановлюється ч.2 ст. 122 КАС України та становить шість місяців з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів [48].

Варто звернути увагу на суб'єктний склад, тобто визначити перелік осіб, які мають право оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність виконавців. Стаття 287 КАС України встановлює перелік осіб, які можуть оскаржити діяння виконавця у виконавчому провадженні. Такими є учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця, приватного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій. На нашу думку, можна умовно поділити суб'єктів оскарження на первинних та вторинних. Первинними в такій класифікації виступають безпосередньо сторони виконавчого провадження – стягувач та боржник. Дії державного чи приватного виконавця в рамках виконавчого провадження напряду впливають на їхні права, законні інтереси та обов'язки. До вторинних суб'єктів варто віднести всіх інших осіб, які також можуть бути задіяні внаслідок вчинення виконавчих дій зі сторони виконавця (наприклад, учасники публічних торгів майном боржника, інші кредитори боржника окрім стягувача, тощо).

Також, ведучи мову про суб'єктів, що мають право на оскарження діянь виконавців, слід з'ясувати питання про представників сторін виконавчого провадження. Відповідно до частини першої статті 14 Закону України «Про виконавче провадження», представники сторін також є учасниками виконавчого провадження. В свою чергу, згідно з частиною першої статті 16 цього Закону, сторони можуть реалізовувати свої права та обов'язками у виконавчому провадженні самостійно або через представників, а особиста участь фізичної особи у виконавчому провадженні не позбавляє її права мати представника, за

виключенням ситуацій, коли рішенням прямо передбачено обов'язок особистого виконання певних дій боржником. Окрім того, як вже зазначалося, в пунктах 2 та 6 частини четвертої ст. 74 наведеного Закону містяться згадки про представника сторони виконавчого провадження та його право підписувати та подавати скаргу від імені сторони. З наведених норм слідує висновок, що законом не встановлено обмежень щодо звернення представника сторони виконавчого провадження зі скаргою на виконавця до уповноваженого органу.

З огляду на те, що нормою частини першої статі 287 КАС України передбачено, що виконавці не можуть бути скаржниками у виконавчому провадженні, виникає питання чи мають вони таке право, коли виступають стороною виконавчого провадження. Наприклад, незрозумілим є чи матиме право оскаржити діяння виконавця інший виконавець, що передав йому на виконання постанову про стягнення виконавчого збору (якщо приватний виконавець – постанову про стягнення основної винагороди). Якщо застосовувати буквально тлумачення цієї статті, то в зазначеному вище випадку виконавець, що виступатиме стягувачем у виконавчому провадженні, не матиме права оскаржити дії виконавця у даному виконавчому провадженні. В такому випадку слід вести мову про порушення засад виконавчого провадження та звуження прав стягувача, що є неприпустимим. В даній ситуації можна провести аналогію з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, які беруть участь у цивільних правовідносинах. В такому разі, незважаючи на їх публічний статус та певний набір владних повноважень, вони є рівними в правах та обов'язках порівняно з іншими суб'єктами цивільного права. З огляду на це, на нашу думку слід змінити формулювання ст. 287 КАС України або додати пункт, що передбачатиме право виконавця на оскарження в подібному випадку, оскільки тоді виконавець стає стороною зовсім іншого виконавчого провадження, а його статус виконавця не відіграє в такому випадку жодної ролі.

Суб'єктом оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів примусового виконання рішень може виступати й прокурор. Відповідно до п.6 ч.6 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», прокурор може брати участь у виконавчому

провадженні при виконанні рішень у справі, в якій прокурором здійснювалося представництво інтересів громадянина або держави в суді [49]. Як зазначає О. Драган, оскільки прокурор виступає як учасник виконавчого провадження, то згідно з процесуальним законодавством може оскаржувати діяння виконавців не лише до адміністративного, а й до господарського чи суду загальної юрисдикції, при цьому дотримуючись правил визначення підсудності [50, с. 231-232].

За результатами розгляду уповноваженим органом чи особою скарги на діяння державного чи приватного виконавця в рамках виконавчого провадження цей орган повинен постановити певне рішення, в якому вирішити питання щодо задоволення чи відхилення вимог за такою скаргою. Відповідно до положень ст. 343 ГПК України та 451 ЦПК України, суди за результатом розгляду скарг на діяння виконавців виносять ухвалу, в якій зазначають про визнання рішень, дій чи бездіяльності виконавця неправомірними та зобов'язують його усунути перелічені порушення чи поновити порушені прав заявника, або ж виносять ухвалу про відмову у задоволенні скарги.

В свою чергу, Закон України «Про виконавче провадження» не містить положень, які б визначали форму такого рішення, яке приймається начальником відділу органу виконавчої служби за результатом розгляду скарги на діяння виконавця. Проте на практиці керівник відділу державної виконавчої служби, якому підпорядкований державний виконавець, на підставі скарги заявника здійснюють перевірку законності виконавчого провадження в порядку, встановленому розділом XII Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України №512/5 від 02.04.2012 р. Відповідно до абзацу 8 пункту 1 розділу XII зазначеної Інструкції, перевірку законності виконавчого провадження мають право проводити начальник відділу державної виконавчої служби – стосовно виконавчих проваджень, що перебувають або перебували на виконанні у цьому відділі. Водночас, згідно з абзацом 2 пункту 2 розділу XII цієї ж Інструкції, посадові особи, зокрема й відповідно до абзацу 8 пункту 1 цього розділу можуть здійснювати перевірку законності виконавчого провадження на підставі скарги

стягувача та інших учасників виконавчого провадження, проте окрім боржника. На підставі пункту 7 цього ж розділу Інструкції, за результатами проведення перевірки законності виконавчого провадження виноситься постанова, в якій повинні бути зазначені висновки щодо законності діянь державного виконавця в рамках виконавчого провадження, а у випадку виявлення порушень – має бути визначені особа, яка зобов'язана здійснити заходи щодо усунення порушень, та особа, що здійснюватиме контроль за виконанням даної постанови. Окрім того, за результатом проведення перевірки в цій постанові може бути прийнято рішення відповідно до абзацу 2 частини другої статті 74 Закону України «Про виконавче провадження», а саме може бути скасовано постанову чи інший процесуальний документ чи його частина, що винесені в рамках цього виконавчого провадження, а також зобов'язано державного виконавця вчинити дії та провести необхідні заходи відповідно до Закону.

Варто зазначити, що аналогічна заборона щодо неможливості оскарження боржником діянь державного виконавця в адміністративному порядку, яка має місце в Інструкції, встановлена і частиною третьої статті 74 Закону України «Про виконавче провадження». Звідси випливає, що боржник може здійснити оскарження діянь державного виконавця лише в судовому порядку. На нашу думку, таке правило є абсолютно логічним та послідовним. Це аргументується тим, що при здійсненні перевірки виконавчого провадження за скаргою боржника начальником відділу державної виконавчої служби, а згодом і керівником органу державної виконавчої служби вищого рівня, відбудеться значне уповільнення процесу виконання або ж взагалі його повне тимчасове припинення. Таке може трапитися внаслідок того, що відповідно до пункту 3 розділу XII Інструкції керівником органу державної виконавчої служби будуть витребувані матеріали виконавчого провадження у державного виконавця, в результаті чого він буде обмежений у можливості вчинення виконавчих дій та прийнятті рішень у виконавчому провадженні. Натомість, при судовому оскарженні державний виконавець зможе продовжувати здійснення виконавчих дій, оскільки всі матеріали виконавчого провадження будуть залишатися в нього,

а на вимогу суду йому достатньо буде надати копії постанов чи інших процесуальних документів, які підтверджуватимуть факт вчинення або відсутності певних дій в рамках виконавчого провадження.

Загальноприйнятим та беззаперечним фактом є те, що можливість оскарження діянь виконавців є основоположною засадою виконавчого провадження та гарантією дотримання інших прав його учасників. Проте також слід зазначити, що інколи виконавці можуть застосовувати оскарження власних же діянь задля встановлення факту вжиття ними всіх необхідних та можливих дій у виконавчому провадженні та своєрідного «страхування» на випадок майбутніх оскаржень. Показовою є ситуація, коли у виконавчому провадженні щодо стягнення коштів банківська чи фінансова установа на запит виконавця не надає йому номери банківських рахунків боржника посилаючись на законодавчі положення про банківську таємницю. Тобто навіть маючи інформацію про наявність в боржника відкритих рахунків в банку, виконавець не може їх стягнути через відсутність номерів рахунків боржника, що зумовлено колізією законодавства про виконавче провадження та банківську таємницю. В такому випадку виконавець може домовитися зі стягувачем про подачу скарги на бездіяльність виконавця, оскільки він маючи наявну інформацію не здійснює стягнення коштів, а виконавець, в свою чергу, встановлює в судовому порядку факт здійснення ним всіх залежних від нього дій та може використати це судове рішення з метою оскарження дій банку.

2.3. Правові аспекти визначення підсудності в справах щодо оскарження діянь державних та приватних виконавців

Питання підсудності у справах про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних та приватних виконавців є доволі дискусійним та неоднозначним. Судова практика також свідчить про наявність різних підходів до вирішення цього питання.

За загальним правилом, встановленим ст. 287 КАС України, суб'єкти оскарження можуть звернутися до адміністративного суду, якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавців.

Статтею 339 ГПК України та статтею 447 ЦПК України встановлено, що у випадках оскарження діяння виконавця у виконавчому провадженні щодо виконання судових рішень, ухвалених господарським чи цивільним судом відповідно, то скарга подається до суду, який розглядав справу як суд першої інстанції. З огляду на це, можна зробити висновок, що оскарження діянь виконавця у провадженні щодо виконання рішень, виданих іншими органами аніж господарські та суди загальної юрисдикції, відбувається шляхом звернення до адміністративного суду. Проте на практиці у певній категорії оскаржень діянь виконавців закон не дає відповіді до якого органу звертатися. Тому часто правила визначення підсудності формуються саме у судовій практиці.

Відповідно до положень статті 30 Закону України «Про виконавче провадження», якщо у виконавця на виконанні перебувають декілька рішень стосовно одного і того ж боржника, то їх виконання відбувається в межах зведеного виконавчого провадження. Такі рішення можуть бути видані різноманітними органами, в тому числі й судами різних юрисдикцій. В такому випадку виникає питання до якого суду звертатись для оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавця у рамках зведеного виконавчого провадження. В Постанові ВП ВС від 24.04.2019 року у справі № 805/3267/16-а зазначено, що законом не врегульовано питання визначення юрисдикції для оскарження діянь виконавців у зведеному виконавчому провадженні. З огляду на це, слід керуватись загальним правилом, передбаченим ст. 287 КАС України та звертатись зі скаргою до адміністративного суду [51]. І. Кузьміна наголошує, що Верховний Суд встановлює правило звернення до адміністративного суду з оскаржень діянь виконавця у зведеному виконавчому провадженні лише якщо в ньому перебувають рішення судів різних юрисдикцій. Натомість, якщо в зведеному виконавчому провадженні перебувають рішення, що ухвалені

виключно судом певної юрисдикції, то діяння виконавця можна оскаржувати до суду цієї юрисдикції [52]. На нашу думку, авторка, зазначивши про можливість оскарження у подібних випадках діянь до господарських або судів загальної юрисдикції припустилася неточності. Це зумовлено тим, що вона не виключила можливості звернення до адміністративного суду в даному випадку. Проте згідно з висновком Верховного Суду України в Постанові від 16 листопада 2016 року в справі № 216/769/14-ц, якщо закон встановлює інший порядок оскарження діянь виконавця, аніж звернення до адміністративного суду, то це виключає юрисдикцію адміністративних судів при розгляді зазначеної категорії справ [53].

В той же час, якщо оскарження відбувається в рамках виконавчого провадження, що було виведено зі зведеного виконавчого провадження, то скаржнику слід звертатися до суду, що видав виконавчий документ. Це аргументується тим, що оскарження відбуватиметься вже поза зведеним виконавчим провадженням. Якщо ж оскаржуватимуться дії виконавця щодо виведення виконавчого провадження зі зведеного виконавчого провадження, то скаржнику слід звертатися до адміністративного суду. Таких висновків дійшла ВП ВС в Постанові від 24.04.2019 року у справі № 908/2349/14 [54].

Можливі також випадки, коли виконавець проводить опис та арешт майна боржника, проте пізніше з'ясовується, що це майно належить не боржнику, а третій особі. Згідно з позицією ВП ВС у Постанові від 11.03.2020 року у справі №803/1485/17, в такому разі спір не є публічно-правовим з огляду на суб'єктний склад (оскільки спір відбувається поза межами виконавчого провадження), а тому не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства [55]. Дане рішення демонструє правило, згідно з яким, якщо діяння виконавця оскаржується фізичною особою, що не є учасником виконавчого провадження, то такий спір апріорі є приватноправовим, навіть незважаючи на наявність суб'єкта владних повноважень в цих відносинах, та належить до юрисдикції господарських чи судів загальної юрисдикції. Проте водночас Постановою Верховного Суду від 13.05.2020 року у справі № 320/6459/19 встановлено, що у випадку, коли скаржник, чиє майно було обтяжено виконавцем, є юридичною

особою та не є учасником виконавчого провадження, то з огляду на відсутність в ГПК України порядку оскарження діянь в таких випадках, слід керуватися нормою ч.1 ст. 287 КАС України та звертатись до адміністративного суду [56]. Такі висновки Верховного Суду, постановлені протягом короткого проміжку часу свідчать про неоднакове застосування процесуальних норм, оскільки і ЦПК України і ГПК України не містить положень про визначення юрисдикції оскарження діянь виконавця особою, що не є учасником виконавчого провадження. Натомість в одному випадку Верховний Суд зазначає про приватно-правовий спір та підсудність судам загальної юрисдикції, а в іншому – про підсудність адміністративним судам. Дану неузгодженість слід було б вирішити шляхом закріплення на законодавчому рівні положень про визначення підсудності в подібних ситуаціях.

Законодавство про виконавче провадження також не містить чітко сформованого правила про визначення підсудності справ щодо оскарження діянь виконавця при виконанні судового рішення, що ухвалене за цивільним позовом у кримінальному провадженні. З цього приводу ВП ВС в пункті 29 Постанови від 22 січня 2020 року у справі № 320/247/19 зазначила, що оскільки Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) не містить правил визначення підсудності справ щодо оскарження діянь виконавців в таких випадках, то вирішення подібних спорів відбувається в порядку цивільного судочинства [57].

Спеціальний порядок визначення юрисдикції справ щодо оскарження діянь виконавців застосовується у випадку оскарження постанов про стягнення виконавчого збору чи основної винагороди, про стягнення мінімальних чи додаткових витрат виконавчого провадження та про накладення штрафів. Як зазначає ВП ВС в Постанові від 06.06.2018 року у справі № 127/9870/16-ц, навіть якщо у виконавця на виконанні перебуває рішення суду загальної юрисдикції, то зазначені вище постанови оскаржуються в порядку адміністративного судочинства [58]. Аналогічний висновок ВП ВС встановила і щодо виконання рішень господарських судів у Постанові від 06.06.2018 року в справі №

921/16/14-7/15 [59]. При цьому, слід звернути увагу, що ВП ВС у Постанові від 28 листопада 2018 року у справі №699/650/16-ц дійшла до висновку, що у випадках, коли скарга на рішення виконавця щодо накладення на сторону виконавчого провадження штрафу була подана скаржником до набрання чинності Законом України «Про виконавче провадження» № 1404-VIII від 2 червня 2016 року, то вона повинна розглядатися тим судом, що видав виконавчий документ [60].

Варто також згадати про особливості оскарження дій, рішень та бездіяльності державних виконавців щодо накладення арешту на майно осіб, які не є сторонами чи учасниками виконавчого провадження. ВП ВС у Постанові від 11.12.2019 року у справі №826/12775/15 зазначила, що в таких випадках оскарження діянь виконавця особою, що має речові права на майно, проте не є стороною чи учасником виконавчого провадження, не матиме результатом належного захисту прав такої особи. Відтак, навіть за умови, якщо суд визнає такі діяння виконавця протиправними, це не буде підставою для винесення виконавцем постанови про зняття накладеного арешту у відповідності до статті 59 Закону України «Про виконавче провадження» [61].

Пунктом 27 Постанови від 22 січня 2020 року у справі №340/25/19 ВП ВС встановила, що у випадку визначення підсудності спору щодо оскарження арешту майна, що накладений виконавцем, слід визначити підстави позову та зміст прав, за захистом яких особа звертається до суду. Саме тому, якщо підставою такого позову є неправомірні дії органів, що здійснюють примусове виконання рішень, при накладенні арешту на майно – такий спір буде розглядати адміністративний суд. В свою чергу, якщо підставою для звернення особи до суду є спір про справу та/або такий позов поданий позивачем з метою захисту свого права власності або інших речових прав на дане майно, то тоді такий спір повинен розглядатися в порядку цивільного або господарського судочинства як такий, що виник з приватно-правових відносин [62].

Окрім виконання судових рішень, державні та приватні виконавці згідно з положеннями статті 3 Закону України «Про виконавче провадження»

здійснюють примусове виконання інших рішень, зокрема виконавчих написів нотаріуса. Очевидно, що і в такій категорії проваджень може виникнути потреба оскарженні діянь виконавця з метою захисту своїх прав та законних інтересів. З цього приводу ВП ВС у Постанові від 14 листопада 2018 року у справі 161/15523/17 дійшов до висновку, що ЦПК України та ГПК України встановлено порядок оскарження діянь виконавців при виконанні ними рішень, що ухвалені загальними та господарськими судами відповідно. Саме тому, з огляду на відсутність в цих кодексах положень про оскарження діянь виконавців при здійсненні ними виконання рішень інших органів та керуючись положеннями КАС України, в таких випадках оскарження діянь виконавця відбувається до адміністративного суду [63].

2.4. Проблеми стягнення заборгованості з органів державної влади та органів місцевого самоврядування й оскарження діянь виконавців в даній категорії виконавчих проваджень

Зачасту виникають ситуації, коли між фізичними особами або юридичними особам приватного права виникають майнові спори та неузгодженості з органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Вирішення таких ситуацій відбувається в судовому порядку, результатом якого є отримання судового рішення. Очевидно, що абсолютно правою в усіх спорах держава бути не може, і тому часто рішеннями судів присуджують стягнення з органів державної влади чи органів місцевого самоврядування коштів на користь іншої сторони. На перший погляд, процедура виконання таких рішень є стандартною та не має відмінностей від виконання рішень в будь-яких інших справах, де боржником виступає суб'єкт приватного права. Проте на практиці виникає значна кількість проблем уже на стадії виконання такої категорії рішень в рамках виконавчого провадження, мова про які піде далі.

Як відомо, органи державної влади та органи місцевого самоврядування наділені публічно-владними управлінськими функціями, що наділяє їх умовно привілейованим статусом у правовідносинах з іншими суб'єктами. Але не слід забувати, що якщо орган державної влади чи орган місцевого самоврядування вступає в цивільні правовідносини, то згідно з положеннями ЦК України, відповідно до яких однією з основних засад цивільного права є рівність сторін, такі органи матимуть аналогічний обсяг прав що й і їхні контрагенти. Але на стадії виконавчого провадження значення статусу органу публічної влади нівелюється, оскільки відповідно до п.2 ч.1 ст. 2 Закону України «Про виконавче провадження», однією зі засад виконавчого провадження є обов'язковість виконання рішень. Відтак, якщо воно було ухвалене у встановленому законом порядку, набрало законної сили та підпадає під категорію тих рішень, що можуть бути виконані у відповідності до зазначеного закону, то органи примусового виконання рішення повинні його виконати незважаючи на правовий статус сторін.

Проте виконавчі провадження майнового характеру щодо стягнення коштів з органів публічної влади є ускладненими, а виконавцям часто не вдається здійснити виконання таких рішень, що в результаті виливається в оскарження їх діянь стягувачами.

Основною причиною є проблема низького рівня виконання судових рішень в Україні. Невтішну статистику можна спостерігати і при спробах звернення до міжнародних інстанцій, а саме Європейського суду з прав людини.

Пілотним рішенням стосовно даного питання є рішення ЄСПЛ у справі «Іванов проти України» від 15 жовтня 2009 року, де в п. 73 Суд констатував, що невиконання судових рішень національних судів в Україні є реальною та структурною проблемою, а більше половини винесених ЄСПЛ рішень щодо України стосуються тривалого невиконання рішень судів, відповідальність за які несуть органи публічної влади України [64].

Дане рішення є свідченням того, що навіть за наявності ефективної системи національного судочинства, вона абсолютно нівелюється якщо таке

рішення буде існувати виключно на папері. В свою чергу, українські уповноважені органи на претензії щодо невиконання рішень судів зі стягнення коштів з органів державної влади та органів місцевого самоврядування відповідають про відсутність коштів в бюджеті, а відтак фактичній неможливості виконання рішень, а також недосконалості правового регулювання, тобто юридичній неможливості, що виявляється в прогалинах в законодавстві.

Проте ЄСПЛ категорично відкидає таке пояснення причини невиконання судових рішень та, як наслідок, порушень основоположних прав людини, а саме права на справедливий суд, закріпленого в статті 6 Конвенції, та права власності, що закріплене в статті 1 Протоколу №1 до Конвенції. Зокрема, в Рішенні по справі «Півень проти України» від 29 червня 2004 року Суд зазначив, що незважаючи на неврегульованість національним законодавством питання виплати присуджених заявниці коштів, це не є достатньою та обґрунтованою причиною невиконання судового рішення. Варто також додати, що за обставинами наведеної справи державним виконавцем було визнано неможливість виконання судового рішення, та як наслідок – закрито виконавче провадження з підстав неможливості його виконання через відсутність коштів у боржника. Проте заявницею було оскаржено вказані діяння виконавця до суду, та за результатом розгляду скарги було скасовано постанову про закриття виконавчого провадження та визнано невиконання державним виконавцем своїх обов'язків. [65].

Окрім того, відповідно до позиції, висловленої ЄСПЛ в п.44 рішення по справі «Шмалько проти України», органи державної влади не можуть посилатися на недостатню кількість коштів як на підставу, що виправдовує неможливість виконання судового рішення про виплату заборгованості. Хоча Суд не виключає, що на практиці можуть існувати затримки у виплаті заборгованості, й за певних умов вони можуть бути виправдані, проте вони не можуть бути такими, що абсолютно нівелюють сутність гарантії обов'язкового виконання судових рішень, що встановлена ч.1 ст. 6 Конвенції [66].

Показовою ситуацією та одним з найпоширеніших прикладів проблеми стягнення заборгованості з органів державної влади є стягнення з Пенсійного фонду України. Відповідно до п.1 ч.1 ст. 371 КАС України, рішення суду про присудження виплати пенсій виконуються негайно у межах суми стягнення за один місяць.

Проте згідно з п.3 Порядку ведення обліку рішень суду у реєстрі рішень, виконання яких здійснюється за окремою бюджетною програмою, що затверджений Постановою Правління Пенсійного фонду України №20-1 від 26.09.2018 р., в нашій державі функціонує окремий реєстр, де обліковуються рішення, що набрали законної сили та видані або ухвалені після набрання чинності Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», на виконання яких стягувачу нараховано пенсію, що фінансується за рахунок коштів державного бюджету та залишається неоплаченою, та про стягнення коштів [67]. В свою чергу, п.4 Порядку погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №649 від 22.08.2018 р., черговість виконання рішень визначається датою їх надходження до боржника [68]. Хоча прямої суперечності вказаних підзаконних актів та наведеної норми КАС України не вбачається, проте на практиці черговість виплати в переважній більшості випадків означає довгий час очікування, що перевищує визначений законом строк, встановлений на здійснення виплати пенсій. Звідси впливає, що Пенсійний Фонд України керується підзаконними актами, при цьому порушуючи вимоги, встановлені законом. Окрім того, на нашу думку, застосування механізму черговості при здійсненні виплат пенсій є порушенням принципу рівності конституційних прав та свобод громадян, що встановлений ст. 24 Конституції України. Встановлюючи людині порядковий номер в черзі на отримання пенсійних виплат, незважаючи на те що вони мають відбуватися беззастережно, допускається дискримінація громадян, яким присуджені такі виплати. А відтак, якщо державний виконавець здійснюватиме виконання такого рішення, то існує великий ризик, що його діяння будуть оскаржені з огляду на те, що навіть він при своєму статусі та

наявних в нього повноваженнях не в змозі здійснити стягнення та виконати рішення суду.

З наведеного виникає відразу три питання, які слід дослідити з огляду на тематику даної роботи, а саме – що в таких випадках вчиняти стягувачу аби отримати від держави свою справедливу компенсацію та відшкодування заборгованості, якими мають бути дії виконавців у подібних ситуаціях аби продемонструвати факт виконання всіх залежних від нього дій та убезпечити себе від оскарження власних діянь та можливого притягнення до дисциплінарної відповідальності, а також що робить держава для подолання проблеми невиконання рішень щодо стягнення коштів з державних органів.

Стосовно першого питання варто зазначити, що хоча оскарження діяння виконавця і є тією встановленою гарантією забезпечення права стягувача, проте з огляду на те, що проблема криється не в недопрацюваннях та неналежному виконанні органами примусового виконання рішень своїх обов'язків, то даний механізм захисту не є ефективним. Навіть при отриманні позитивного рішення суду на свою користь, яким діяння виконавця визнають протиправними та зобов'язують вчинити певні дії, виконавець апріорі не зможе реалізувати повноцінне виконання, що в результаті зумовлює замкнене коло.

Ведучи мову про те яким чином слід діяти держаному виконавцю у тих ситуаціях, коли виконання рішення де-факто виявляється неможливим, варто наголосити, що Закон України «Про виконавче провадження» не передбачає відповідь на дане питання. Частиною першою статті 3 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» передбачено, що виконання рішень суду про стягнення коштів, боржником за якими є державний орган, здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, яким є Державна казначейська служба України [69]. Таке виконання здійснюється в межах відповідних бюджетних призначень шляхом списання коштів з рахунків такого державного органу, а в разі відсутності у зазначеного державного органу відповідних призначень - за рахунок коштів, передбачених за бюджетною

програмою для забезпечення виконання рішень суду. Проте законом взагалі не передбачено яким чином виконувати рішення суду та здійснювати стягнення при відсутності коштів на рахунках органу-боржника та коштів бюджетної програми. У такому випадку виконавець може інтерпретувати це як відсутність майна боржника, на яке можна звернути стягнення, та повернути виконавчий документ. Але така постанова про повернення виконавчого документу може бути оскаржена, та як наслідок – виконавцю доведеться знову направляти аналогічні запити до Державної казначейської служби й отримувати стандартні відповіді, що ніяким чином не сприяють виконанню самого рішення.

Окрім того, ще однією проблемою, яка може стати на заваді державному виконавцю здійснити стягнення з державного органу є те, що в багатьох рішеннях суду міститься не вимога стягнення з державного органу заборгованості, а зобов'язання цього органу вчинити певні дії. А тому, як зазначає Л. О. Андрієвська, органами державної казначейської служби такі зобов'язання тлумачаться крізь призму ст. 7 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» та на них не поширюються ст. 3 та ст.4 зазначеного Закону [70, с. 23]. Згідно з ч.1 ст.7 вказаного Закону, виконання рішень суду про зобов'язання вчинити певні дії щодо майна, боржником за якими є державний орган, державне підприємство, юридична особа, здійснюється в порядку, встановленому Законом України "Про виконавче провадження", з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом. Водночас, частина друга цієї ж статті встановлює правило, відповідно до якого якщо рішення суду, зазначені в частині першій цієї статті, не виконано протягом двох місяців з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження, крім випадків, коли стягувач перешкоджає провадженню виконавчих дій, державний виконавець зобов'язаний звернутися до суду із заявою про зміну способу і порядку виконання рішення. Але на практиці згідно з положенням Інформаційного Листа Вищого адміністративного суду України №1483/12/13-12 від 13.06.2012 р., суд звернув увагу та погодився з позицією Верховного Суду України, висловленою в Постанові від 28.10.2008 року у справі №08/292, про те,

що у випадках порушення органами державної влади своїх повноважень та допущенні діянь, що завдали шкоду особі, адміністративний суд має визнати такі рішення, дії чи бездіяльність протиправними та зобов'язати орган державної влади здійснити нарахування та виплату належних сум відповідно до закону, а не приймати рішення про стягнення конкретних сум [71] [72]. Таким чином, виконання рішень щодо стягнення з органів публічної влади здійснюється в порядку ст. 7 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», а значить в порядку Закону України «Про виконавче провадження» та без гарантій, встановлених статтями 3 та 4 вказаного Закону. В свою чергу, механізм передбачений частиною другою статті 7 є абсолютно неефективним, а тому назріває питання щодо доцільності закріплення такого алгоритму дій державного виконавця, якщо вони завідомо не призведуть до бажаного результату, і водночас можуть бути оскаржені.

Також варто згадати про ще одне дивне положення, яким стягнення з органів державної влади протягом певного періоду було фактично заблоковане та унеможливлене. Мова йде про Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» від 13.04.2020 року №553-IX. Абзацом восьмим статті 2 Прикінцевих положень зазначеного Закону було встановлено, що тимчасово, а саме з дня набрання чинності даним Законом і до 1 січня 2021 року не застосовуються деякі норми Бюджетного кодексу України, і зокрема серед них частина перша статті 25. В свою чергу, цією статтею передбачено, що Державна казначейська служба здійснює безспірне списання коштів державного та місцевих бюджетів на підставі рішення суду. Це призвело до неможливості виконання судових рішень, а також порушення низки ключових основоположних прав людини. Окрім того, імплементація цієї норми призвела до ситуації, коли з однієї сторони на користь держави сплачуються податки та держава вправі здійснити стягнення на кошти фізичних та юридичних осіб-боржників, але ці особи ніяк не можуть ефективно захистити свої права проти держави, яка унеможливила виконання судових рішень проти себе [73]. З огляду на це можна також говорити про недотримання гарантій України як соціальної

держави та правової держави, оскільки зазначену норму не можна вважати такою, що направлена на забезпечення та захист прав власних громадян.

Про неконституційність та протиправність зазначеного положення було висловлено багато думок серед вітчизняних юристів. Саме тому, через короткий проміжок часу після впровадження цієї норми, КСУ прийняв Рішення у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України, зокрема, положень абзацу дев'ятого пункту 2 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державний бюджет України на 2020 рік». Відповідно до цього Рішення, положення про мораторій на безспірне списання Державною казначейською службою коштів при здійсненні виконання рішень, де боржником виступають державні органи, є неконституційним, оскільки суперечить нормі статті 129-1 Конституції України, згідно з якою судові рішення є обов'язковими до виконання, а забезпечення виконання судового рішення покладається на державу. Таким чином, Конституційний Суд України акцентував увагу на тому, що забезпечення виконання судових рішень є позитивним обов'язком держави, а норма про неможливість безспірного списання коштів унеможлиблює виконання такого обов'язку [74]. На нашу думку, звичайно найголовнішою проблемою, що була наслідком впровадження вищезгаданої норми, є неможливість забезпечення кожній особі її права на справедливий судовий захист. Проте іншою вагомою проблемою став абсолютний нігілізм у відношенні судової системи та системи примусового виконання рішень. Судам з метою дотримання законності доводилось керуватися протиправною нормою, а виконавці заходили в тупикову ситуацію та не могли здійснити стягнення коштів згідно з рішенням суду, а відтак їхні діяння дуже часто оскаржувались, хоча жодного практичного результату таке оскарження не приносило і не могло принести.

Підсумовуючи, процедура стягнення заборгованості з органів державної влади та органів місцевого самоврядування має свої особливості. Дана процедура врегульована окремим законом, проте з практики вбачається, що його

положення є малоефективними, і тому звернення стягнення відбувається згідно з положеннями Закону України «Про виконавче провадження». А оскарження діянь виконавців, в свою чергу, є малоефективним засобом захисту в такій категорії проваджень, оскільки причиною цього є недосконале законодавство та відсутність важелів впливу та дієвих механізмів стягнення з державних органів.

2.5. Оскарження діянь виконавців в рамках виконавчого провадження щодо виконання рішень немайнового характеру

Розділ VIII Закону України «Про виконавче провадження» стосується виконання рішень немайнового характеру. Цим розділом встановлено порядок дій виконавця у зазначеній категорії виконавчих проваджень. Насамперед слід зазначити, що більшість рішень немайнового характеру де-факто є зобов'язальними рішеннями, за якими певну особу зобов'язано вчинити або утриматися від вчинення певних дій. Саме тому, на нашу думку, цілком логічно виглядала назва аналогічного розділу старого Закону України «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 року, в якому містилася глава 7, що мала назву «Виконання рішень, за якими боржник зобов'язаний особисто вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення» [75].

Як зазначає А. М. Авторгов, наразі існує певна плутанина, оскільки не всі рішення немайнового характеру за своєю природою є зобов'язальними, та навпаки. При цьому, в актуальній редакції Закону України «Про виконавче провадження» міститься стаття 60, якою регулюється передача стягувачу предметів, що зазначені у виконавчому документі. Незважаючи на те, що якщо виконавчий документ містить обов'язок боржника передати певне майно стягувачу – то це є зобов'язальним рішенням немайнового характеру, дане положення знаходиться поза розділом про виконання рішень немайнового характеру. А враховуючи те, що на практиці суди по-різному формулюють резолютивну частину – як про вилучення в боржника та передачу певного майна стягувачу, так і про зобов'язання боржника передати це майно на користь

стягувача, то це зумовлює ще більшу кількість проблем при виконанні таких рішень [76].

Варто зазначити, що відповідно до положень абзаців 2 та 3 частини третьої статті 63 Закону України «Про виконавче провадження», рішення немайнового характеру можна умовно поділити на ті, що можуть бути виконані без участі боржника та ті, що не можуть бути виконані без особистої участі боржника. Дії виконавця в обох випадках відрізняються між собою. Основною відмінністю є те, що коли виконавцем вжито передбачених законом заходів для виконання рішення, що не може бути виконане без особистої участі боржника, то він виносить постанову про закінчення виконавчого провадження. Проте якщо це рішення може бути виконане без участі боржника, то виконавець зобов'язаний вживати інші заходи примусового виконання рішення, передбачені законом. Звідси постає нагальна потреба у диференціації рішень, що можуть та не можуть бути виконані без особистої участі боржника.

Акцентуємо увагу, що законом такої диференціації взагалі не проведено, а тому на практиці вирішення питання щодо можливості чи неможливості виконання рішення без особистої участі боржника залежить виключно від переконання виконавця в кожному окремому випадку. Проте часто виконавці самі не розуміють різниці між зазначеними категоріями, виносять постанови про закінчення виконавчого провадження та, як результат, стягувачі оскаржують їхні дії та рішення. Як зазначалось, такі наслідки зумовлені відсутністю будь-якої регламентації відмінності зазначених рішень. Саме тому, доцільно шукати відповідь на це питання в судовій практиці.

Зокрема, в Постанові КГС ВС від 13.02.2018 року у справі № 923/182/13-г описано ситуацію, де до виконавця звернулись з рішенням, в якому суд зобов'язав боржника повернути особі земельну ділянку, а також зобов'язав його привести цю земельну ділянку в придатний стан для можливості відновлення належного стягувачу торговельного ларька, який існував до знищення його боржником. Згодом, державним виконавцем було винесено Постанову про закінчення виконавчого провадження та аргументовано її тим, що ним було

вчинено всі можливі дії, передбачені законом, а виконання в даній справі неможливе без особистої участі боржника. Натомість, КГС ВС дійшов до висновку, що «неможливість виконання рішення суду без участі боржника передбачає, що таке виконання має бути нерозривно пов'язане з особою боржника, тобто відповідні дії, вчинити які зобов'язано за рішенням суду, можуть бути здійснені лише боржником.» А оскільки судами попередніх інстанцій не було обґрунтовано яким чином вони дійшли до висновку про неможливість виконання даного рішення без особистої участі боржника, то КГС ВС скачував рішення судів першої та апеляційної інстанцій та відправив справу на новий розгляд. [84].

Також, у Постанові від 14.05.2018 року у справі № 908/2897/15 КГС ВС погодився з рішенням апеляційної інстанції, яким визнано неправомірними дії заступника начальника відділу ДВС та скасовано винесену ним Постанову про закінчення виконавчого провадження. Такий висновок аргументується тим, що рішенням суду було встановлено витребувати в боржника майно з незаконного володіння, а не зобов'язано його передати зазначене майно стягувачу. Проте ДВС не було доведено факт відсутності в боржника майна, яке підлягало передачі, а тому слід вести мову про передчасність винесення державним виконавцем постанови про закінчення виконавчого провадження [85].

Ще одну правову позицію стосовно цього питання КГС ВС висвітлив у Постанові від 17.04.2018 року у справі № 916/1392/13, де мова йшла про знесення самовільно збудованої будівлі. Суд зазначив, що державним виконавцем було вчинено всі необхідні дії, передбачені законом, але вони так і не призвели до виконання рішення. Також, судом було ухвалено висновок, що знесення самовільно збудованого об'єкту, яке має бути здійснено саме за власний рахунок боржника, передбачає його особисту участь, а тому в задоволенні скарги на постанову виконавця про закінчення виконавчого провадження було відмовлено. [86].

Натомість вже в Постанові КГС ВС від 25.09.2020 року у справі №924/315/17 описаний відмінний від описаного в Постанові КГС ВС від

17.04.2018 року у справі №916/1392/13 підхід. Відповідно до фактів цієї справи боржника було зобов'язано повернути земельну ділянку та привести її у попередній стан, а саме знести об'єкти незавершеного будівництва на цій ділянці. Боржник впродовж довгого часу не виконував зазначене рішення. Державним виконавцем вчинялися неодноразові дії з метою спонукати боржника до виконання рішення, проте вони не принесли жодного результату. З огляду на це, вичерпавши, на його погляд, всі передбачені законом можливості щодо виконання рішення, державним виконавцем було винесено постанову про завершення виконавчого провадження. КГС ВС не погодився з такою позицією та зазначив, що навіть якщо рішенням суду передбачено обов'язок вчинення саме боржником певних дій – це ще не є прямим свідченням того, що таке рішення неможливо виконати без особистої участі боржника, як це зазначено в абзаці 2 частини третьої статті 63 Закону України «Про виконавче провадження». Це аргументується тим, що хоч судове рішення і зобов'язує саме боржника вчиняти певні дії, але не означає, що виконання є нерозривно пов'язаним з особою боржника та повністю унеможливорює його виконання. З огляду на це, КГС ВС дійшов висновку про неправомірність винесеної державним виконавцем постанови про закінчення виконавчого провадження в даній справі [87].

З наведених рішень можна прослідкувати, що практика щодо питання розмежування рішень, які можуть та не можуть бути виконані без особистої участі боржника є доволі хиткою та недостатньо сформованою. Не можна говорити про те, що формулювання резолютивної частини рішення шляхом зазначення в ній обов'язку боржника, або ж навпаки – конкретних дій або утримання від їх вчинення, не є тим фактором, що диференціює згадані категорії рішень.

Також, порівнюючи наведені Постанови КГС ВС від 17.04.2018 року у справі № 916/1392/13 та від 25.09.2020 року у справі №924/315/17, можна дійти висновку, що ключовою умовою, якою керувався суд при прийнятті абсолютно протилежних рішень у двох справах, було зобов'язання боржника у справі № 916/1392/13 знести самовільно збудовану будівлю саме за власний рахунок,

оскільки у справі №924/315/17 не йшла мова про вчинення аналогічних дій саме за кошти боржника. На нашу думку, розрізняти категорії нерозривності виконання рішення з особою боржника за критерієм його особистої оплати вчинення визначених дій є недоречним з огляду на декілька причин. По-перше, за таких умов виходить, що лише сама фраза «за рахунок боржника» грає роль при визначенні категорії рішення, що є неприпустимим з точки зору принципу правової визначеності, оскільки в іншому такі рішення жодним чином не будуть відрізнятися. По-друге, якщо суд зазначить таку фразу в резолютивній частині рішення, то стягувач з великою вірогідністю зіткнеться з описаною ситуацією та буде змушений вдатися до оскарження діяння виконавця, яке в результаті не дасть бажаного ефекту з огляду на практику КГС ВС. І по-третє, якщо виконавець має змогу виконати абсолютно ідентичне рішення, яке не містить формулювання «за рахунок боржника» - то в нього достатньо механізмів для виконання і цього рішення, а у випадку виникнення певних витрат, що пов'язані з виконанням такого рішення, виконавець зможе винести постанову про стягнення з боржника додаткових витрат та стягнути їх в загальному порядку.

Проте, незважаючи на нашу незгоду з деякими наведеними висновками Верховного Суду, наразі, виходячи з його позицій, можна виділити критерії розмежування рішень, які можуть бути виконані без участі боржника, від рішень, що не можуть бути виконані без особистої участі боржника, а саме:

- Нерозривна пов'язаність дії, яку згідно з рішенням має виконати боржник, та самого боржника;
- Спрямованість дії на створення певного нового об'єкту, а не на відшкодування збитків чи іншої шкоди, завданої внаслідок невиконання боржником своїх зобов'язань за цивільно-правовими договорами;
- Наявність в боржника матеріальних засобів для здійснення дії, передбаченої рішенням, тощо.

Окрім того, згідно з п. 34 Постанови Верховного Суду від 14.05.2020 року у справі № 408/7181/16-а, направлення повідомлення про притягнення до кримінальної відповідальності боржника не є останньою дією після якої

виконавець зобов'язаний винести постанову про закінчення виконавчого провадження. Натомість, це свідчить лише про вжиття ним передбачених Законом заходів щодо повідомлення уповноважених органів про невиконання обов'язкового рішення суду, проте не звільняє виконавця від обов'язку вжиття всіх інших можливих та передбачених законом заходів для виконання рішення. [88].

Доречним буде відмітити, що інколи у випадках, коли оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавця при виконанні рішень немайнового характеру не призводить до позитивних наслідків та зрушень у виконавчому провадженні, варто застосовувати механізм зміни способу та виконання судового рішення.

Відповідно до частини третьої статті 33 Закону України «Про виконавче провадження», за наявності обставин, що ускладнюють виконання судового рішення або роблять його неможливим, сторони, а також виконавець за заявою сторін або державний виконавець з власної ініціативи у випадку, передбаченому Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», мають право звернутися до суду, який розглядав справу як суд першої інстанції, із заявою про встановлення або зміну способу і порядку виконання рішення.

Саме тому, при виконанні такої категорії немайнових рішень, як витребування певного майна з боржника, доцільним буде не постійно оскаржувати діяння виконавця, який інколи просто апріорі не має можливості знайти та повернути витребуване майно на користь стягувача, а замінити спосіб виконання на стягнення грошового еквіваленту вартості майна, яке підлягає витребуванню. Перевагою застосування такого способу буде також отримання належної компенсації стягувачем, оскільки повернуте майно може бути не в його належному стані та не задовольняти його вимог. Звідси випливає, що оскарження діянь виконавця не завжди є ефективним способом досягти виконання рішення, а тому варто в кожній окремій ситуації зважати на всі обставини справи та застосовувати й інші, відмінні від оскарження діянь виконавців, шляхи.

Підводячи підсумки, законодавство, що встановлює загальні принципи та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних та приватних виконавців має свої неточності та колізії. Судова практика не завжди може вирішити цю проблему, тому необхідним кроком є внесення змін до законодавства про примусове виконання судових та рішень інших органів з метою використання уніфікованої термінології, приведення його у відповідність з іншими законодавчими актами та орієнтацією не лише на регулювання виконавчої діяльності органів державної виконавчої служби, а й приватних виконавців.

Ведучи мову про підсудність справ щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних та приватних виконавців, в більшості випадків, коли законодавством не врегульований порядок її визначення, слід звертатися до адміністративного суду. Таких висновків на практиці дійшов Верховний Суд. Проте дуже часто окружні адміністративні суди або апеляційні адміністративні суди закривають провадження на підставі п.1 ч.1 ст. 238 КАС України з посиланням на неналежність розгляду таких справ за правилами адміністративного судочинства. Такі висновки є помилковими і скаргникам в подібних випадках слід оскаржувати ухвали про закриття провадження аж до касаційної інстанції, посилаючись при цьому на практику Великої Палати Верховного Суду та порушення права на справедливий суд, гарантованого ст. 6 Конвенції. Також, завжди слід перевіряти позицію Верховного Суду щодо визначення підсудності у окремих категоріях справ про оскарження діянь виконавців, оскільки в певних випадках, коли навіть законом не врегульовано дане питання, Верховний Суд може відносити розгляд такої справи до юрисдикції господарського чи суду загальної юрисдикції (виконання рішення у справі за цивільним позовом у кримінальному провадженні, зведене виконавче провадження щодо виконання рішень суду однієї юрисдикції, тощо).

Оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавця стосовно накладення ним арешту на майно (кошти) боржника може відбуватись на будь-якій стадії

виконавчого провадження. Скаржниками у справах щодо накладення (ненакладення) виконавцями арешту на майно (кошти) боржника можуть виступати як стягувач і боржник, так і треті особи, права яких порушуються. Підставами для цього є передчасне або пізнє накладення арешту, арешт майна, що не належить боржнику на праві власності, затягування зі зняттям арешту після виконання боржником своїх обов'язків за виконавчим документом, тощо.

Стосовно дій приватного виконавця щодо виконання рішень, які не належать до його компетенції згідно з положеннями Закону України «Про виконавче провадження», то найчастіше це відбувається шляхом підміни боржника аби оминати припис імперативної норми Закону. При оскарженні таких дій суди визнають протиправними дії приватного виконавця в цілому та скасовують постанову про відкриття виконавчого провадження. Це має наслідком визнання протиправними всіх наступних дій виконавця у виконавчому провадженні, а тому суд не скасовує їх в окремому порядку, а доручає виконавцю самостійно усувати їх.

Якщо говорити про оскарження діянь виконавців у провадженнях щодо виконання рішень немайнового характеру, то головна проблема полягає у відсутності критеріїв диференціації рішень, що можуть бути виконані та не можуть бути виконані без особистої участі боржника. Доцільно було б встановити певні рамки їх розрізнення на прикладі тих, що сформувались у практиці Верховного Суду. Окрім того, ще одним можливим варіантом вирішення цієї проблеми є зазначення в резолютивній частині рішення слово сполучення «зобов'язаний (-а) особисто». Це допомогло б уникнути питань щодо необхідності безпосередньої участі боржника при виконанні рішення.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ

3.1. Аналіз зарубіжного досвіду щодо здійснення виконання судових рішень та оскарження діянь виконавців

Як відомо, правова система України є спорідненою з правовими системами інших країн – колишніх учасниць СРСР. Саме тому, дуже часто можна помітити схожість та навіть ідентичність правових норм в нормативно-правових актах різних галузей права. З огляду на це, доцільно буде навести процедуру оскарження діянь органів примусового виконання рішень та порівняти її з процедурою, яка встановлена в Україні та описана в попередньому розділі.

В Російській Федерації питання примусового виконання рішень врегульовані Федеральним Законом №229-ФЗ «Про виконавче провадження» від 02.10.2007 р. [89]. Відповідно до його положень, примусове виконання судових рішень та рішень інших органів та посадових осіб здійснюється судовими приставами. Правове регулювання інституту оскарження діянь судових приставів міститься в Главі 18 цього Закону, що має назву «Строки та порядок оскарження постанов та дій (бездіяльності) посадових осіб служби судових приставів». Порівняно з українським аналогом, в Росії більш детально описано питання строків подачі скарги, її форми, змісту та порядку її подачі, а також її підслідності.

Стосовно основних відмінностей, що прослідковуються між українським законодавством про виконавче провадження в частині оскарження діянь виконавців та його російським аналогом, варто детально зупинитися на декількох аспектах. По-перше, скарга на діяння судового пристава за ч.1 ст. 124 Федерального Закону «Про виконавче провадження» може бути подана через особистий кабінет на Єдиному порталі державних та муніципальних послуг. В Україні така можливість не передбачена ні законом, ні підзаконними актами та

де-факто відсутня. На практиці це є значним спрощенням для скаржника, оскільки економить час зіставлення самої скарги, її подачі, а також мінімізує можливість визнання такої скарги неприйнятною через недотримання формальних вимог.

Як в Україні, так і в Росії закон закріплює два шляхи оскарження діянь органів примусового виконання рішень – судовий та адміністративний. При цьому слід зазначити, що за російським законодавством обидва ці способи є більш деталізованими. Зокрема, статтею 123 Федерального Закону «Про виконавче провадження» конкретно визначено до якого суб'єкта слід звертатися зі скаргою у випадку порушення прав скаржника судовим приставом, старшим судовим приставом, тощо. Натомість стаття 74 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає лише можливість оскарження діянь державного виконавця до начальника відділу державної виконавчої служби, а рішень начальника – до начальника органу державної виконавчої служби вищого рівня. При цьому, Закон не наводить ієрархію та структуру органів примусового виконання рішень. Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» також не встановлено системи органів державної виконавчої служби. І лише пункт 3 розділу I Інструкції з організації примусового виконання рішень, що затверджена Наказом Міністерства юстиції України №512/5 від 02.04.2012 р., містить перелік органів державної виконавчої служби, проте також не містить жодних вказівок на їхню ієрархію та підпорядкування. Саме тому, на нашу думку, варто було б на законодавчому рівні чітко визначити підпорядкування органів державної виконавчої служби з метою уникнення спірних ситуацій та спрощення для скаржників процедури визначення органу, до якого слід звертатися зі скаргою на діяння виконавця.

Варто зазначити, що в Росії у ст. 128 Федерального Закону «Про виконавче провадження» передбачена можливість оскарження діяння судового пристава до арбітражного суду у певних визначених випадках. В українському законодавстві відсутнє регулювання даного питання. Відтак, за загальним правилом, при

оскарженні діянь державного виконавця у виконавчому провадженні щодо виконання рішень арбітражних судів слід звертатися до адміністративного суду. Якщо ж говорити про оскарження діянь виконавця при виконанні ним рішення третейського суду – чіткої відповіді законодавець не надає. У ч.1 ст. 57 Закону України «Про третейські суди» передбачено, що у разі невиконання у добровільному порядку рішення третейського суду, воно підлягає примусовому виконанню в порядку, що визначений Законом України «Про виконавче провадження» [90]. Оскільки ч.1 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» закріплена можливість оскарження діяння виконавця при виконанні ним судового рішення до суду, який видав це рішення, то на перший погляд здається що діяння виконавця в такому випадку можуть бути оскаржені до третейського суду. Проте слід виходити з того, що в п.1 ч.1 ст.3 Закону України «Про виконавче провадження» поняття «судове рішення» та «рішення третейського суду» диференціюються, і тому положення ч.1 ст. 74 вказаного Закону не підлягають застосуванню в даному випадку. Саме тому, оскаржувати діяння виконавця при виконанні ним рішення третейського суду слід до адміністративного суду за правилом, встановленим ч.2 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження».

В Білорусі правове регулювання сфери примусового виконання рішення встановлене в Законі Республіки Білорусь «Про виконавче провадження» №439-З від 24.10.2016 р. [91]. Норми щодо оскарження діянь судових виконавців мають місце в Главі 12 цього Закону. Більшою мірою, його положення є майже ідентичними до відповідних положень згаданого Федерального Закону «Про виконавче провадження», який прийнятий в Росії. Одною з основних відмінностей є те, що згідно з ч.1 ст. 124 цього Закону, оскарження діяння виконавця до суду можливе лише після здійснення оскарження до вищестоящего органу виконавчої служби та в разі непогодження з його рішенням. Хоча з однієї сторони такий підхід можна обґрунтувати спробою розвантаження судів та перенесення тягара розгляду скарг на самі органи примусового виконання рішень, проте, на нашу думку, саме суд є тим органом, який може прийняти

неупереджене та справедливе рішення за результатами розгляду скарги. Неможливість особи відразу звернутися до суду за захистом своїх порушених прав можна розцінювати як порушення права особи на справедливий суд, а також як норму, що зумовлює затягування розгляду скарг на діяння виконавця та здійснення виконавчого провадження в цілому.

В Законі Республіки Казахстан «Про виконавче провадження та статус судових виконавців» №261-IV від 02.04.2010 р. статтею 127 закріплено право судового оскарження рішень, дій та бездіяльності судових виконавців з приводу здійснення виконання виконавчих документів [92]. Окрім того, статтею 250 Цивільного процесуального кодексу Республіки Казахстан №377-V від 31.10.2015 р. встановлено загальні правила здійснення такого оскарження, а саме підсудність даної категорії справ, строки подачі скарги та її розгляду, підстави для відмовлення у задоволенні скарги, тощо [93]. Варто зазначити, що законодавство Казахстану не передбачає адміністративного способу оскарження діянь судових виконавців, що відрізняє його від законодавств інших пострадянських держав. В усіх інших питаннях регулювання є майже ідентичним, тому важко говорити про можливість запозичення та імплементації певних норм українським законодавцем.

3.2. Шляхи вдосконалення системи виконання судових рішень та механізму оскарження діянь державних та приватних виконавців

Незважаючи на те що правове регулювання системи примусового виконання рішень в Україні постійно вдосконалюється, було запроваджено інститут приватних виконавців, але і досі залишається багато питань, в яких інститут виконання рішень та оскарження діянь органів примусового виконання рішень зокрема потребує вдосконалення.

Слід зазначити, що одним з найбільш неврегульованих на нормативному рівні питань є визначення підсудності спорів щодо оскарження діянь виконавців

при здійсненні ними виконання судових та рішень інших органів. На нашу думку, варто було б перейняти досвід пострадянських країн, зокрема Росії та Білорусі в частині чіткої регламентації окремих випадків оскарження та органів, що здійснюють розгляд скарг на діяння органів примусового виконання рішення. Стаття 74 Закону України «Про виконавче провадження» є занадто загальною і саме через це на практиці виникає дуже багато спірних ситуацій, які доводиться вирішувати Верховному Суду.

Важливим елементом вдосконалення системи оскарження діянь виконавців в контексті дотримання вектору діджиталізації є запровадження автоматизованої системи подачі скарг на діяння виконавців. Було б доцільно розробити сервіс, в якому скаржники мали би можливість сформулювати та відправити скаргу онлайн. По-перше, це економило б значну кількість часу, що зазвичай відводиться для написання скарги за всіма встановленими до неї вимогами. По-друге, такий сервіс міг би звести до мінімуму випадки залишення скарг без розгляду чи їх повернення з огляду на недотримання формальних вимог, що висуваються до змісту скарги. Такий механізм варто було б запровадити як при адміністративному, так і при судовому способі оскарження діянь виконавців.

Окрім зазначених пропозицій змін до нормативного регулювання сфери оскарження діянь державних та приватних виконавців, з огляду на описані в даній роботі прогалини законодавства, необхідно чітко визначити ієрархію органів державної виконавчої служби. Наразі на практиці вона є сформованою, проте для осіб, які не орієнтуються у сфері виконавчого провадження та не знайомі з системою примусового виконання рішень визначення органу, до якого слід звертатися зі скаргою на діяння державного виконавця, часто стає проблемою.

Ще однією проблемою, яка потребує вирішення, є колізія між актами законодавства, якими встановлено строки у процедурі оскарження діяння виконавців. Як зазначалося, невідповідність між положеннями Закону України «Про виконавче провадження» та процесуальними кодексами, що виявляється у

закріпленні правил визначення строку на оскарження у календарних та робочих днях також часто призводить до нерозуміння скажником які ж правила слід застосовувати. В результаті це часто має наслідком пропуск процесуального строку на оскарження. На нашу думку варто було б все ж чітко закріпити строк на оскарження в робочих днях та привести у відповідність нормативно-правові акти, в яких наразі існує ця невідповідність.

До зазначених вище пропозицій варто також додати про вдосконалення законодавчого регулювання питання оскаржень діянь виконавців при здійсненні ними виконання рішень немайнового характеру. Відсутність критеріїв диференціації рішень немайнового характеру, що можуть та не можуть бути виконані без особистої участі боржника є лакуною національного законодавства. Саме тому, їх закріплення є не просто доцільним, а й потрібним, оскільки в дуже великій кількості судових рішень прослідковується неоднакове тлумачення та абсолютно відмінне трактування судами характеру рішення в подібних ситуаціях.

На національному рівні нормативно-правове регулювання сфери примусового виконання рішень та зокрема оскарження діянь органів, що здійснюють це виконання, є дуже подібним до регулювання, що встановлене у пострадянських державах. Тотожними є строки звернення до відповідного органу зі скаргою на діяння виконавця, строки розгляду скарги та винесення рішення за його результатами, коло суб'єктів, які мають право на оскарження, підстави у задоволенні скарги, тощо. Водночас, існують певні визначені особливості, які варто було б інкорпорувати і в українське законодавство, та які мали б наслідком вдосконалення системи примусового виконання судових та рішень інших органів. До таких належать автоматизована система подачі скарг, встановлення переліку підслідності та розширення норми про підсудність розгляду скарг на діяння державних та приватних виконавців, та інші.

Ведучи мову в загальному про вдосконалення інституту оскарження діянь органів примусового виконання рішень, було встановлено значну кількість недоліків, які не вдається вирішити на практиці навіть шляхом так званого судового нормотворення, тобто через встановлення в судових рішеннях правового регулювання певних неоднозначних ситуацій. Відтак, єдиним ефективним шляхом усунення зазначених недоліків є нормативне закріплення шляхом внесення змін до основних актів, якими врегульовано питання примусового виконання судових рішень та рішень інших органів

ВИСНОВКИ

1. Оскарження рішень, дій та бездіяльності державних та приватних виконавців є однією з основоположних засад виконавчого провадження. З огляду на ключовий характер стадії виконання рішень у судовому процесі, забезпечення цієї гарантії також виступає основною засадою судочинства. Звідси випливає, що незабезпечення особі права на оскарження діянь виконавця свідчить про порушення принципу верховенства права.

2. Право на оскарження діянь органів примусового виконання рішень є похідним від права на оскарження будь-яких діянь, що порушують права та інтереси особи, та права на звернення за захистом своїх прав та інтересів в цілому. Воно переслідує мету припинення порушення прав скаржника, що зумовлені неправомірними діями виконавця, відновлення становища, що існувало до такого порушення та забезпечення реалізації скаржником своїх інших прав.

3. В національних нормативно-правових актах закріплений різний обсяг повноважень державного та приватного виконавця, зокрема у сфері виконання рішень щодо стягнення аліментів. Це зумовлює різне положення боржника в таких виконавчих провадженнях, а й тому - оскарження діянь виконавців. Відтак, вважаємо за належне урівняти державного та приватного виконавця у обов'язі їхніх повноважень при виконанні ідентичних рішень.

4. Існує два способи оскарження діянь виконавців – адміністративний та судовий. Проте з огляду на те, що адміністративний застосовується тільки у випадку оскарження діянь державних виконавців, то його застосування є менш поширеним та менш проблемним з точки зору наявності законодавчих прогалин.

5. Стосовно кола суб'єктів, що мають право на оскарження, за загальним правилом до таких належать учасники виконавчого провадження. Також, право оскаржувати діяння виконавця у виконавчому провадженні має прокурор згідно з положеннями Закону України «Про прокуратуру». Окрім того, оскаржувати діяння виконавця можуть й особи, що не є учасниками виконавчого

провадження. В такому випадку вони повинні довести, що внаслідок рішень, дій чи бездіяльності виконавця їхні права та інтереси були порушені.

6. Закон України «Про виконавче провадження», ГПК України, ЦПК України та КАС України містять строки для оскарження діянь державних та приватних виконавців. Існує неузгодженість процесуальних кодексів та Закону, оскільки кодекси вимірюють строк для оскарження в календарних днях, а Закон – в робочих. Верховний Суд притримується позиції, що слід застосовувати строки, передбачені процесуальними кодексами, проте це в свою чергу тягне за собою декларативність норми Закону про строки оскарження, а також звужує права скаржника. Тому доцільно було б уніфікувати зазначені строки задля уникнення розбіжностей та різного правового регулювання.

7. Однією з найголовніших та найбільш дискусійних є проблема визначення підсудності справ про оскарження рішень, дій та бездіяльності державних та приватних виконавців. Законодавство про виконавче провадження та процесуальні кодекси не містять відповідей на багато питань щодо визначення підсудності зазначеної категорії справ і тому відповіді на них дає Верховний Суд та, зокрема, Велика Палата Верховного Суду. Проте через прогалину в законодавстві інколи суди різних юрисдикцій «перекидають» між собою справи про оскарження діянь виконавців, і логічним вирішенням цієї проблеми була б детальна регламентація на рівні закону положень щодо підсудності зазначеної категорії справ у випадках оскарження конкретних рішень чи дій виконавців.

8. Відповідно до положень національного законодавства, скаржники звільнені від сплати судового збору за подачу до суду скарги на діяння виконавця. Проте в судовій практиці неодноразово та по-різному розглядалося питання щодо необхідності сплати судового збору за подачу апеляційної скарги на ухвалу суду, якою відмовлено у задоволенні скарги на діяння виконавця. Сплата судового збору в такому випадку є додатковим матеріальним тягарем для скаржника. Проте ефективна реалізація особою своїх прав у відповідності з судовим рішенням не може стояти в залежності від сплати будь-яких додаткових зборів, а тому доцільним є закріплення на рівні закону відсутність обов'язку

сплати судового збору за подачу апеляційної скарги на ухвалу суду, якої відмовлено в задоволенні скарги на діяння виконавця.

9. Окремні проблемні аспекти виникають при оскарженні певної категорії рішень, дій чи бездіяльності державних та приватних виконавців. Зокрема, це стосується оскарження діянь виконавців при виконанні рішень немайнового характеру чи накладення і зняття арешту з майна боржника. Їх вирішення також полягає у внесенні змін до законодавства про виконавче провадження. Зокрема, доцільно було б запровадити автоматичне зняття арешту з майна боржника у випадку закінчення виконавчого провадження з підстави його повного виконання. Окрім того, варто було б запровадити критерії диференціації рішень немайнового характеру, що можуть бути виконані без особистої участі боржника та що не можуть бути виконані без особистої участі боржника.

10. Категорією рішень, де найчастіше відбувається оскарження діянь виконавців, є рішення щодо стягнення з органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Проте в таких випадках оскарження діянь виконавця в найчастіше є неефективним механізмом захисту своїх прав, оскільки головною проблемою є відсутність закладених в бюджет таких органів коштів, цільовим призначенням яких і є погашення заборгованостей. Єдиним виходом з наведеної ситуації є збільшення бюджету органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які є боржниками в рамках виконавчих проваджень, з метою появи в них можливості фактичного виконання судових та рішень інших органів.

11. Порівнюючи систему органів примусового виконання рішень з аналогічним інститутом в пострадянських країнах, прослідковується ідентичність в правовому регулюванні. При цьому, Україні варто було б запозичити та імплементувати в національне законодавство деякі особливості, такі як автоматизована система подачі скарг, чітке закріплення підсудності та підслідності розгляду скарг на діяння виконавців, тощо.

12. Судячи з результатів системного дослідження інституту оскарження рішень, дій та бездіяльності органів примусового виконання рішень, існує потреба у вдосконаленні його законодавчого регулювання. Хоча більшість

проблем, що зумовлені прогалинами в законодавстві, й знайшли рішення в судовій практиці, проте нормативне регулювання запобігатиме виникненню конфліктних ситуацій та скоротить кількість скарг на діяння виконавців, а як результат – покращить якість їх діяльності та рівень виконання судових та рішень інших органів в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доля исполненных судебных решений выросла вдвое и достигла 15-18% - Петренко. *Інформаційне агентство «Інтерфакс-Україна»*. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/430317.html> (дата звернення: 22.03.2021).
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96–ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 01.04.2021).
3. Гришко Є. М. Примусове виконання рішень юрисдикційних органів як складова правоохоронної функції держави. *Державне будівництво*. 2009. Вип. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2009_1_52 (дата звернення 01.04.2021).
4. Якимчук С. О. Виконання судових рішень у цивільних справах як стадія судового розгляду. *Університетські наукові записки*. 2009. Вип. № 4. С. 81-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2009_4_16 (дата звернення 01.04.2021).
5. Брайченко С. М., Фоменко В. М. Теоретичні аспекти процедури виконання судових рішень в Україні. *Фінансовий простір*. 2019. Вип. № 2. С. 20-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2019_2_4 (дата звернення 01.04.2021).
6. Рішення Конституційного Суду України від 11 березня 2011 року. Справа № 1-4/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-11> (дата звернення: 01.05.2021).
7. Рішення Конституційного Суду України від 13 грудня 2012 року. Справа № 1-26/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-12> (дата звернення: 01.05.2021).
8. Про органи та осіб, що здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02 червня 2016 року №1403-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19> (дата звернення: 01.05.2021).
9. Про виконавче провадження: Закон України від 02 червня 2016 року №1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19> (дата звернення: 01.05.2021).
10. Переваги та недоліки запровадження інституту приватних виконавців в Україні. *Юридична газета*. 2016. Вип. №16 (514) URL:

[https://www.ecovis.com/ua/wp-](https://www.ecovis.com/ua/wp-content/uploads/2015/07/YurGazeta_ZhGoncharenko.pdf)

[content/uploads/2015/07/YurGazeta_ZhGoncharenko.pdf](https://www.ecovis.com/ua/wp-content/uploads/2015/07/YurGazeta_ZhGoncharenko.pdf) (дата звернення: 01.05.2021).

11. Мілевська А. О. Перспективи запровадження інституту приватних виконавців в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 5. С. 29-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2016_5_9 (дата звернення: 01.05.2021).

12. Іщенко Д. Ю. Дискримінація приватних виконавців у провадженнях зі стягнення аліментів в контексті законодавчих змін щодо посилення захисту права дитини на належне утримання. *Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів*: зб. наук. пр. за ред. Ю. В. Білоусова. Хмельницький: ФОП Мельник А. А., 2019. С. 195-199. URL: <http://www.ae.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/VP-2019.pdf> (дата звернення 04.05.2021).

13. Зауваження Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України до Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів»: Зауваження від 06.12.2017 № 2234-VIII. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=62857&pf35401=440958> (дата звернення: 01.03.2021).

14. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 04.05.2021).

15. Соломко О. Приватний виконавець vs державний: конкуренти чи партнери? Проблеми взаємодії та досвід спільної роботи. *Юрист і Закон*. 2019. Вип. №12. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012556 (дата звернення: 01.05.2021).

16. Постанова Верховного Суду від 05.12.2018. Справа № 904/7326/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78534731> (дата звернення: 25.02.2021).

17. Окрема думка суддів Великої Палати Верховного Суду Лященко Н. П., Прокопенка О. Б., Ситнік О. М. на Постанову від 05.12.2018. Справа №904/7326/18. URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/78977590> (дата звернення: 25.02.2021).

18. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 04 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 04.04.2021).

19. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року №3477-15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення: 03.05.2021).

20. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Горнсбі проти Греції» (1997) App №18357/91. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_079#Text (дата звернення: 06.04.2021).

21. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Голдер проти Сполученого Королівства» (1975) App №4451/70. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_086#Text (дата звернення: 01.04.2021).

22. Sanglier c. France. (2003) App №50342/99. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-65662%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-65662%22]}) (дата звернення: 10.04.2021).

23. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Фуклев проти України» (2005) App №71186/01. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_022 (дата звернення: 15.04.2021).

24. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Чіжов проти України» (2005) App № 6962/02 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_350 (дата звернення: 01.05.2021).

25. Apostol v. Georgia (2007) App №40765/02. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-78157%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-78157%22]}) (дата звернення: 01.05.2021).

26. Бойчук Д. С. Щодо питання місця права на захист у системі прав людини. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 136. С. 15-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2017_136_4 (дата звернення: 04.05.2021).

27. Рабінович П. М. Права людини і громадянин у Конституції України (до інтерпретації вихідних конституційних положень). Харків : Право. 1997. – 63 с.

28. Похил О. М. Поняття і зміст конституційного права на захист своїх прав. *Юридична Україна*. 2009. № 5. С. 25–29.

29. Шипілов Л. М. Народовладдя як основа демократичної держави: монографія. Харків: Видавництво «ФІНН». 2009. 216 с.

30. Лученко Д. В. Про оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень як інститут демократичної держави. *Вісник Академії митної служби України*. Сер.: Право. 2013. Вип. № 1. С. 41-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2013_1_9 (дата звернення: 10.04.2021).

31. Рішення Миколаївського окружного адміністративного суду від 30.10.2020. Справа №400/2529/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92558477> (дата звернення: 10.04.2021).

32. Постанова Верховного Суду від 14.01.2019. Справа №369/8367/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79161749> (дата звернення: 10.04.2021).

33. Постанова Верховного Суду від 08.04.2020. Справа №367/11936/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88951889> (дата звернення: 10.04.2021).

34. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України від 07.02.2014 №6 «Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судових рішень у цивільних справах» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006740-14#Text> (дата звернення: 10.04.2021).

35. Ухвала Вінницького міського суду від 19.09.2018. Справа №212/2-5195/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76875306> (дата звернення: 10.04.2021).

36. Ухвала Білоцерківського міськрайонного суду від 14.12.2020. Справа №357/6033/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93567964> (дата звернення: 01.05.2021).
37. Білоусов Ю. В. Виконавче провадження. К.: Прецедент, 2005. 192 с.
38. Наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 «Про затвердження Інструкції з примусового виконання рішень» №512/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text> (дата звернення: 10.04.2021).
39. Ігонін Р.В. Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів виконавчого провадження: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07/ Нац. ун-т держ. податк. служби України. — Ірпінь, 2007. — 20 с. — укр.
40. Постанова Верховного Суду від 18.01.2018. Справа №565/256/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71749954> (дата звернення: 16.04.2021).
41. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29.05.2018. Справа №915/955/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74506127> (дата звернення: 16.04.2021).
42. Окрема думка суддів Великої Палати Верховного Суду Д. А. Гудими, Н. П. Лященко, О. М. Ситнік на Постанову від 29.05.2018. Справа №915/955/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75319704> (дата звернення: 16.04.2021).
43. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 16.04.2021).
44. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 16.04.2021).
45. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення: 16.04.2021).
46. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13 березня 2019 р. Справа № 920/149/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80854638> (дата звернення: 16.04.2021).

47. Рішення Конституційного Суду України від 07 листопада 1998 року. Справа № 1-19/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-98> (дата звернення: 16.04.2021).

48. Постанова Верховного Суду від 07 лютого 2020 р. Справа № 640/7987/19. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87453891> (дата звернення: 16.04.2021).

49. Про прокуратуру: Закону України від 14 жовтня 2014 року №1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 16.04.2021).

50. Драган О. Оскарження прокурором у судовому порядку рішень, дій або бездіяльності посадових осіб державної виконавчої служби. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. Вип. № 1. С. 229-234. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_1_44 (дата звернення: 16.04.2021).

51. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 24 квітня 2019 р. Справа № 805/3267/16-а. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81841945> (дата звернення: 11.04.2021).

52. Кузьміна І. С. Шляхи оскарження рішень, дій та бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби. *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування: матеріали наук.-практ. конф.* (Дніпро, 27.01.2017 р.). Дніпро: Право, 2017. С. 56-61.

53. Постанова Верховного Суду України від 16 листопада 2016 року. Справа № 216/769/14-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/63016010> (дата звернення: 12.04.2021).

54. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 24 квітня 2019 р. Справа № 908/2349/14. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81842002> (дата звернення: 11.04.2021).

55. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11 березня 2020 р. Справа № 803/1485/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88376718> (дата звернення: 12.04.2021).

56. Постанова Верховного Суду від 13 травня 2020 р. Справа № 320/6459/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89191377> (дата звернення: 20.04.2021).

57. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 22 січня 2020 р. Справа № 320/247/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87144998> (дата звернення: 11.04.2021).

58. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 06 червня 2018 р. Справа № 127/9870/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74777526> (дата звернення: 03.05.2021).

59. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 06 червня 2018 р. Справа № 921/16/14-7/15. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74660021> (дата звернення: 14.04.2021).

60. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 28.11.2019. Справа №753/4348/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78215381> (дата звернення: 14.04.2021).

61. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11.12.2019. Справа №826/12775/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86877090> (дата звернення: 14.04.2021).

62. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 22.01.2020. Справа №340/25/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87144568> (дата звернення: 14.04.2021).

63. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14.11.2018. Справа №161/15523/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78044795> (дата звернення: 14.04.2021).

64. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Іванов проти України» (2010) App № 40450/04 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_479#Text (дата звернення: 14.04.2021).

65. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Півень проти України» (2004) App № 56849/00 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_479#Text (дата звернення: 14.04.2021).

66. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Шмалько проти України» (2004) App № 60750/00 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_226#Text (дата звернення: 16.04.2021).

67. Постанова Правління Пенсійного Фонду України «Про затвердження Порядку ведення обліку рішень суду у реєстрі рішень, виконання яких здійснюється за окремою бюджетною програмою» від 26.09.2018 №20-1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1189-18#Text> (дата звернення: 01.04.2021).

68. Питання погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №649. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2018-%D0%BF#n11> (дата звернення: 01.05.2021).

69. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 05 червня 2012 року №4901-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4901-17#Text> (дата звернення: 01.05.2021).

70. Андрієвська Л. О. Проблемні питання виконання судових рішень зобов'язального характеру боржником за якими є державний орган. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хар-ків, 27 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. – с. 23-25.

71. Інформаційний Лист Вищого адміністративного суду України від 13.06.2012 №1483/12/13-12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1483760-12#Text> (дата звернення: 18.04.2021).

72. Постанова Колегії суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України від 28.10.2008. Справа №08/292. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/VS081106?an=43&ed=2008_10_28 (дата звернення: 18.04.2021).

73. «Гра в одні ворота» - законодавець заблокував стягнення з держави боргів за рішеннями судів. 22.05.2020. URL: <http://kmp.ua/uk/analytics/infoletters/one-way-street-the-legislator-has-blocked-the-collection-of-debts-from-the-state-according-to-court-decisions/> (дата звернення: 18.04.2021).

74. Рішення Конституційного Суду України від 28 серпня 2020 року. Справа № 10-р/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-20#n67> (дата звернення: 18.04.2021).

75. Про виконавче провадження: Закон України від 21 квітня 1999 року №606-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/606-14#Text> (дата звернення: 18.04.2021).

76. Проблемні питання виконання судових рішень зобов'язального характеру. 07.02.2020. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/160592-problemni-pitannya-vikonannya-sudovikh-rishen-zobovyazalnogo-kharakteru> (дата звернення: 18.04.2021).

77. Постанова Верховного Суду від 23 січня 2018 р. Справа № 755/21388/15-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71807455> (дата звернення: 15.05.2020).

78. Постанова Київського апеляційного суду від 14 січня 2019 р. Справа № 756/11356/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79337230> (дата звернення: 18.04.2021).

79. Постанова Верховного Суду від 18 березня 2020 р. Справа № 904/968/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88952168> (дата звернення: 15.05.2020).

80. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29 травня 2019 р. Справа № 2-1409/11. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82316154> (дата звернення: 18.04.2021).

81. Постанова Верховного Суду від 28 лютого 2019 р. Справа № 796/165/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80235254> (дата звернення: 18.04.2021).

82. Ухвала Київського апеляційного суду від 20 грудня 2018 р. Справа № 796/165/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78768556> (дата звернення: 18.04.2021).

83. Малярчук, Л.С. Нові правила оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців під час звернення стягнення на майно боржника: переваги та недоліки. *Часопис Київського університету права*. 2018. Вип. № 2. С. 160 - 164. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Chkup_2018_2_34.pdf
(дата звернення: 18.04.2021).

84. Постанова Верховного Суду від 13 лютого 2018 р. Справа № 923/182/13-г. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72403086> (дата звернення: 18.04.2021).

85. Постанова Верховного Суду від 14 травня 2018 р. Справа № 908/2897/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74002561> (дата звернення: 18.04.2021).

86. Постанова Верховного Суду від 17 квітня 2018 р. Справа № 916/1392/13. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73473236> (дата звернення: 18.04.2021).

87. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 25.09.2020. Справа №924/315/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91786495> (дата звернення: 19.04.2021).

88. Постанова Верховного Суду від 14 травня 2020 р. Справа № 408/7181/16-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89217677> (дата звернення: 19.04.2021).

89. Федеральный Закон «Об исполнительном производстве»: Федеральный Закон от 02.10.2007 № 229-ФЗ. URL: <https://fssp.gov.ru/2032946/> (дата звернення: 22.04.2021).

90. Закон України «Про третейські суди»: Закон від 11.05.2004 № 1701-IV. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text> (дата звернення: 19.04.2021).

91. Закон Республики Беларусь «Об исполнительном производстве»: Закон от 24.10.2016 №439-3 URL: <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=H11600439> (дата звернення: 22.04.2021).

92. Закон Республики Казахстан «Об исполнительном производстве и статусе судебных исполнителей»: Закон от 02.04.2010 №261-IV URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30617206#pos=1999;-37 (дата звернения: 22.04.2021).

93. Гражданский процессуальный кодекс Республики Казахстан: Кодекс от 31.10.2015 №377-V. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=34329053#pos=3321;-45 (дата звернения: 22.04.2021).